

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра італійської і французької філології та перекладу

Кваліфікаційна робота
з перекладознавства на тему:

**«ВІДТВОРЕННЯ ЗНАЧЕНЬ ІТАЛІЙСЬКИХ АРТИКЛІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ
ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ»**

Студентки групи Ммліт 02-22

спеціальність 035 Філологія

спеціалізація 035.052 Романські мови та
літератури (переклад включно), перша –
італійська

освітньо-професійна програма

Сучасні лінгвістичні і перекладознавчі студії та
міжкультурна комунікація (італійська мова і
друга іноземна мова)

Агілар Коток Аселії Ірени

науковий керівник:

доктор філологічних наук,
професор Данилич В. С.

Допущено до захисту

«___» _____ року

Завідувач кафедри

_____ *Філоненко Н. Г.*

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. АРТИКЛЬ ЯК СЛУЖБОВА ЧАСТИНА МОВИ	6
1.1 Історія формування артикля в італійській мові.....	6
1.2 Граматичні функції артикля.....	8
1.3 Різновиди артиклів в італійській мові.....	11
1.4 Специфіка вживання артиклів в італійському мовленні.....	14
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ АРТИКЛІВ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	25
2.1 Художній стиль в літературі.....	25
2.2 Специфіка функціонування артикля в художніх текстах.....	32
Висновки до розділу 2	36
РОЗДІЛ 3. СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АРТИКЛІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ІТАЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	38
3.1 Специфіка та особливості перекладу художньої літератури.....	38
3.2 Способи відтворення артикля при перекладі художніх творів українською мовою.....	47
Висновки до розділу 3	55
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
РЕЗЮМЕ	67

ВСТУП

Артикль — це службова, змінювана частина мови, що завжди супроводжує іменник, узгоджується з ним у роді та числі [46], та яка існує в італійській, натомість повністю відсутня в українській мові. Така разюча відмінність пояснюється просто — адже ці дві мови належать до різних мовних груп. Тож в інших мовах романської групи, таких як іспанська чи французька, як і в італійській існує таке явище як артиклі, на відміну від слов'янської мовної групи, до якої у свою чергу належить українська.

Відмінність морфологічних та граматичних особливостей цих двох мов призводить до виникнення певних проблем та труднощів при перекладі італійської художньої літератури українською мовою. Адже в цільовому тексті необхідно зберегти та відтворити ту інформацію, яку містить в собі той чи інший артикль, а саме означеність чи неозначеність, рід та число, конкретність чи абстрактність того чи іншого уживаного в художньому тексті слова.

Робота базується на працях таких дослідників як Т. Б. Алісова, А. Д. Швейцер, А. В. Федоров, В. В. Виноградов, А. Р. Горячкин, І. В. Побегайло, О. Шипилова, Т. Буено, Е. Г. Грушевська, Т. де Мауро, які зробили значний внесок у вивчення артиклів.

Актуальність роботи визначається сучасним спрямуванням мовознавчих і перекладознавчих студій на виокремлення експліцитних та імпліцитних значень мовних одиниць та структур в організації цілісного висловлення, де граматична категорія «визначеності / невизначеності» для романських мов набуває особливого значення. Робота присвячена дослідженню функціонального аспекту артиклів італійської мови (означеного, неозначеного, партитивного, однини та множини, жіночого та чоловічого роду), що належить до складних проблем теоретичного і практичного мовознавства і перекладознавства, а також відтворенню інформації, яка

міститься в статтях італійської мови, українською при перекладі творів художньої літератури.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей функціонування артиклів італійської мови та визначенні способів їх відтворення українською мовою при перекладі художніх творів.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- Розглянути визначення поняття «артикль»;
- Проаналізувати класифікацію артиклів в італійській мові;
- Дослідити роль та значення (функції) артиклів в сучасній італійській літературній мові;
- Розкрити особливості художнього стилю;
- Охарактеризувати основні способи передачі артиклів при перекладі художньої літератури українською мовою;
- Окреслити особливості вживання артиклів з різними частинами мови, та способи їх відтворення українською мовою.

Об'єктом наукового дослідження виступає артикль як окреме унікальне явище, притаманне італійській мові.

Предметом роботи є специфіка та своєрідність відтворення значень артиклів італійської мови під час процесу перекладу творів художньої літератури українською мовою. Матеріалом дослідження є художні тексти, а саме: “Il sergente nella neve” di Mario Rigoni Stern, «Сержант у снігах» переклад з італійської Андрія Омелянюка та “Racconti Romani” di Alberto Moravia.

Методи дослідження. Задля досягнення мети дослідження та виконання всіх поставлених вище завдань було використано описовий метод (збір та опис властивостей та специфіки окремих артиклів та особливостей їх використання в італійській мові), порівняльно-зіставний метод (зіставлення та порівняння італійського тексту та його перекладу українською мовою, звертаючи особливу увагу на способи передачі значень артикля), метод трансформаційного аналізу (порівняння перетворень значень артикля при його перекладі), метод

контекстуального аналізу (розгляд певного артикаля в тому чи іншому контексті), метод суцільної вибірки (добір фактичного матеріалу з італомовних художніх текстів). Також було застосовано загальнонаукові методи аналізу та синтезу, і перекладацького аналізу художнього тексту (визначення перекладацьких трансформацій під час перекладу артикалів українською мовою).

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у класифікації прийомів для відтворення значення італійських артикалів при їх перекладі українською мовою в художній літератур та в конкретизації специфіки їх відтворення.

Практичне значення результатів роботи полягає у значному до теорії перекладу, теоретичної граматики італійської мови, вступу до мовознавства. Тож одержані результати можна використовувати для проведення навчальних курсів з перекладознавства, порівняльного мовознавства, теорії та практики перекладу, перекладознавчого аналізу.

Апробація. Апробацію результатів роботи здійснено на Міжнародній науково-практичній відеоконференції “AD ORBEM PER LINGUAS. До світу через мови” (Київ, Україна 18-19 травня 2023).

Публікації. Проблематику, теоретичні і практичні результати дослідження викладено у тезах доповіді на науковій конференції.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків до всієї роботи, списку використаних джерел, переліку ілюстративного матеріалу та резюме.

Вступ містить загальну інформацію стосовно теми, актуальності та практичного значення роботи, а також розкриваються об'єкт, предмет, мета та методи, використані при дослідженні.

У першому розділі подається теоретична характеристика особливостей використання артикалів в італійській мові.

У другому розділі детально розглянуто специфіку художнього стилю як окремого функціонального стилю італійської мови, роль артикалів у формуванні змісту, їх експліцитних та імпліцитних характеристик.

Третій розділ присвячено розкриттю особливостей художнього перекладу та способам відтворення українською мовою італійських артиклів.

У висновках підводяться підсумки дослідження.

Список використаних джерел включає 55 найменувань.

РОЗДІЛ 1

АРТИКЛЬ ЯК СЛУЖБОВА ЧАСТИНА МОВИ

1.1 Історія формування артикля в італійській мові

Етимологією означеного артикля в італійській мові, як і в усіх романських мовах є латинський вказівний займенник *ille* (*illi, illus*). Одночасно з означеним артиклем, близько XIV століття виникає так званий партитивний артикль, що бере свій початок з конструкції прийменник *de + ille*. Партитивний артикль вживається перед незлічуваними іменниками на позначення речовин для виокремлення конкретної, але не чітко окресленої, достеменно не відомої кількості чи об'єму, наприклад: *domandare del pane – попросити трохи хліба* [2, с. 301-303]. Тобто, в цьому прикладі нам невідома точна кількість хліба – це може бути як одна скибка, так і половина чи третина хлібини.

Означений артикль вказує на контекстні зв'язки іменника, які в безартиклевіях мовах стають зрозумілими з загального змісту тексту та обізнаності в ситуації. Артикль, як і будь-яка службова частина мови, має свою фіксовану позицію – передує іменній групі та не змінюється за відмінками [2, с. 264].

У свою чергу, неозначений артикль походить від латинського числівника *unus, una*, та позначає «один», «одна», що вже в архаїчній та класичній латинській мові живався як неозначений займенник при «введенні» предмета у мовленні, його першій появи та презентації або ж при позначенні нереперентного певного ряду предметів. Таким чином закріплення форми *unus*, як обов'язкового елемента, що супроводжує іменник перетворило його на неозначений артикль. Спочатку, першочерговою функцією латинського числівника *unus* була презентація та виділення, виокремлення одного предмета із ряду подібних предметів [2, с. 316].

В давній італійській мові означений артикль зазвичай супроводжував всі загальні назви, які в тексті / мовленні сприймалися як власні назви або ж як

унікальні об'єкти, єдині в своєму роді, тобто такі, які як для автора повідомлення, так і для реципієнта є відомими або ж із контексту, або ж завдяки загальним фоновим знанням. Артикль не використовувався лише в сталих словосполученнях, наприклад *metter mano – братися за* [2, с. 305].

Норми та правила, які регулювали використання артиклів в італійській мові періоду Данте та Боккаччо дуже часто не співпадають з граматичними нормами сучасної італійської літературної мови. Тож, проаналізуємо основні тенденції використання артикля в давній італійській мові:

- Загальні назви при позначенні цілої низки предметів в давній італійській мові позбавлені артикля : “*È gran senno il cercar d’amar sempre donna di più alto legnaggio ch’egli non è.*” – «... як розважливий мужчина завше пориває очі на **женицину**, значнішу за нього родом...» [Джовані Боккаччо, Декамерон, переклад М. Лукаша]. На відміну від сучасної італійської мови, де необхідно вживати артикль “*E la donna prende dalle mie mani il piatto vuoto*” – «**Жінка** забирає у мене з рук порожню тарілку» [55, с. 108], [53, с.233];
- В давній італійській мові перед абстрактними іменниками, особливо коли вони вживаються у функції прямого чи непрямого додатка, відсутній як означений, так і неозначений артиклі, наприклад: “*Pietà mi giunse, e fui quasi smarrito*” [Данте Аліг’єрі, Божественна комедія];
- Власні назви в давній італійській мові вживалися без означеного артикля: “*Chè le città d’Italia tutte piene son di tirani*” [Данте Аліг’єрі, Божественна комедія]. Натомість в сучасній італійській мові певні випадки вимагають вживання артикля: “*È rimasi congelato, - mi dissero, - ed è pattito per l’Italia*” – «Він обморозився, - відповіли мені, - і був відправлений до **Італії**» [55, с. 126], [53, с. 252];
- На позначення частин тіла в давній італійській мові артикль використовувався не завжди: “*Volser Virgilio a me queste parole / con viso che, tacendo, disse «Taci»*” [Данте Аліг’єрі, Божественна комедія]. В сучасній італійській мові перед назвами частин тіла має вживатися

артикуль “*Quando mi svegliai trovai che le scarpe mi si erano bruciate ai piedi*” – «Коли ч прокинувся, виявилось, що мої черевики оплавилась на ногах» [55, с. 116], [53, с. 241] [81, с. 305-309].

1.2 Граматичні функції артикля

Граматика — один з основних, «фундаментальних» розділів мовознавства, який традиційно посідає центральне місце у будь-якій мовній системі. Саме завдяки узагальнюючим характеристикам граматичної структури можливо виявити та окреслити найбільш характерні особливості і закономірності тієї чи іншої мови [5, с. 211].

Кожне слово має своє граматичне та лексичне значення. «Граматичне значення — це узагальнене мовне значення, властиве низці слів, словоформ, синтаксичних конструкцій і яке має в мові регулярне вираження [14, с. 264].» Це граматичне значення може бути виражене синтетичним або ж аналітичним способами, в залежності від типу конкретної мови. До прикладу граматичне значення може виражатися за допомогою порядку слів у реченні, інтонації або ж використання службових слів — зокрема й артиклів (в романських та германських мовах), а також прийменників, сполучників, часток тощо. І оскільки італійська мова належить до аналітичних мов [36, с. 174], то такий спосіб вираження граматичних значень є аналітичним, тобто передбачає вживання граматичних засобів, що містяться поза словом [5, с. 239-245].

На відміну від української мови, яка належить до синтетичних мов [36, с. 168], в яких зв'язність та єдність слів у реченні відбувається завдяки зміні словоформ. Тож в українській мові панують синтетичні способи вираження граматичних значень за допомогою афіксації, префіксації, внутрішніх флексій тощо. Інакше кажучи, вираження граматичних значень відбувається завдяки використанню засобів, що містяться у межах того чи іншого слова.

Іншою важливою особливістю граматики будь-якої мови є її граматичні категорії. «Граматична категорія являє собою єдність співвідносних граматичних

значень, виражених певною системою граматичних форм» [5, с. 215]. В італійській мові існують граматичні категорії роду, числа та означеності / неозначеності.

Категорія роду, завдяки якій відбувається класифікація слів між двома, трьома або більше класами, які можна співвіднести з ознаками наявності або ж відсутності статі. Романські мови, зокрема й італійська, мають двородову систему — існує чоловічий та жіночий рід. До якого роду належить те чи інше слово визначає артикль та відповідне закінчення. Наприклад: **la signora, la scrittrice, l'isola** — слова жіночого роду; **il tavolo, lo studente, l'albero** — слова чоловічого роду.

Категорія числа має на меті виражати кількісну характеристику тих об'єктів, які вона характеризує. В італійській мові ця категорія представлена одніною та множиною. Наприклад: **il libro – i libri, la finestra – le finestre, l'amico – gli amici**. Вказівниками числа того чи іншого предмета виступає артикль та відповідне закінчення слова.

Категорія означеності/неозначеності «вказує на те, чи мислиться ім'я предмета як єдине в описуваній ситуації (означеність) чи як таке, що належить до класу подібних йому феноменів (неозначеність)» [14, с. 269]. Ця граматична категорія виражається за допомогою артиклів в романських мовах, які беруть свій початок ще з латинських числівників та займенників. Італійський означений артикль *il* виник на основі латинського вказівного займенника *ille*, що перекладається як «той», а неозначений артикль *un*, бере свій початок з латинського числівника *unus*, що означає «один». Наприклад, слова **la scuola – una scuola** в контексті фрази можуть позначати дві зовсім різні речі: у першому випадку мова йде про певну, конкретну школу, про яку вже згадували раніше під час дискусії і про яку вже відомо мовцям (йдеться про категорію означеності). У другому випадку — йдеться про якусь школу, яка в контексті виступає «однією з багатьох подібних» і особливо нічим не вирізняється серед інших (йдеться про категорію неозначеності). Інші приклади: **lo studente – dello studente** (конкретний студент — одних з багатьох інших студентів), **l'albero – un albero** (конкретний вид дерева — одне серед багатьох інших подібних дерев) тощо.

У мовах де артиклів, як окремої частини мови не існує, граматична категорія означеності/неозначеності знаходить вираження за допомогою лексики та контексту. В українській мові задля передачі цієї категорії найчастіше використовуються вказівні та неозначені займенники. Наприклад **ця кімната, ті книги, той зошит; якийсь чоловік, будь-який вибір.** [14, с. 269]

Окрему увагу варто приділити категорії відмінку, яка існує в українській мові (маємо 7 відмінків), натомість відсутня в італійській мові. Категорія відмінку покликана передати синтаксичні відношення імені до решти слів у висловлюванні. І оскільки італійська є аналітичною мовою, і вираження граматичних значень в цій мові відбувається за допомогою аналітичних способів, то артикль частково виконує функцію відмінку, об'єднуючись з прийменником, і утворюючи таким чином так звані *preposizioni articolate*, або ж артикульовані прийменники, які при перекладі українською мовою відтворюються за допомогою відмінків, наприклад: *Noi parliamo degli argomenti che amiamo.* – Ми обговорюємо **теми**, які нам подобаються. В цьому випадку бачимо, що артикульований прийменник *degli* при перекладі було опущено, а іменник *argomenti* було перекладено українською мовою як *теми* в Родовому відмінку. Іншим прикладом може бути фраза: *La conferenza sull'arte rinascimentale era molto interessante.* - Конференція, присвячена середньовічному **мистецтву**, була дуже цікавою. Граматичне значення, яке містить конструкція *sull'*, було відтворено в українській мові за допомогою Давального відмінка слова *мистецтво*.

Також варто згадати частковий артикль (*articolo partitivo*), основною функцією якого є вираження невизначеної, неточної кількості чого-небудь, наприклад: *Ho comprato dell'acqua frizzante.* – Я купив мінеральної води. Тобто мається на увазі, що було куплено певну кількість або ж певний об'єм води, ця особливість при перекладі українською мовою опускається, і майже ніколи не перекладається: *Vorremmo del caffè.* – Ми хотіли б замовити каву.

Тож артикль є службовою частиною мови, яка нерозривно пов'язана з іменником, та формує з ним конструкцію під назвою “іменна група” [15, с. 9]. Артикль з точки зору граматичних категорій покликаний позначати рід, число та означеність або ж неозначеність певного іменника в реченні. Оскільки артикль — це

службова частина мови, а отже не має власного, самостійного та окремого лексичного значення. Тож його неможливо відтворити українською мовою, і саме тому артикль завжди супроводжує іменник та надає йому тих чи інших характеристик та особливостей в реченні.

1.3 Різновиди артиклів в італійській мові

В сучасній італійській мові існує три різновиди артикля, а саме: означений (*determinativo o definito*), який вказує на об'єкт чи предмет, що є вже відомим для мовця або читача; неозначений (*indeterminativo o indefinito*), що характеризує об'єкт та предмет, про який йде мова, як не чітко конкретизований; зрештою частковий артикль (*partitivo*), який має форму артикульованого прийменника *di* + артикль, та вживається за необхідності введення непрямого додатка або ж перед незлічуваними іменниками з метою окреслення певної, невеликої кількості чогось [46]. Також є окремі випадки та ситуації, коли артикль можна взагалі не використовувати.

В італійській мові маємо 7 означених артиклів, а саме: *il, lo, la, l', i, gli* та *le*.

Артиклі *il, lo* та *l'* вказують на іменник чоловічого роду однини. Наприклад *il ritratto, lo studente, l'ufficio*.

Il використовується перед більшістю іменників чоловічого роду, які починаються на приголосний звук. До прикладу: *il tempo, il professore, il ragazzo* тощо.

Артикль *lo* використовується в решті випадків, які є винятком до для попереднього правила, а саме:

- перед словами, що починаються з літери “s” після якої йде ще один приголосний звук: *lo studente, lo sciopero, lo specchio*;
- якщо слово починається з літер “z” або “x”: *lo zucchero, lo zaiono, lo xilofono*;

- у випадку, коли іменник починається з буквосполучень “ps-”, “pn-”, “pt-”: *lo psicologo, lo pneumatico*;
- якщо іменник починається з буквосполучення “gn”: *lo gnomo, lo gnocco*.

Означений артикль *l'* вживається перед іменниками чоловічого роду, які починаються на голосний звук, наприклад: *l'uomo, l'albero, l'aereo*.

Означені артиклі *gli, i* вказують на іменник чоловічого роду множини: *i leoni, gli amici, i tempi*.

Gli вживається перед іменниками множини у випадках коли в однині перед іменником стояв артикль *lo* чи *l'*, таким чином маємо: *lo studente – gli studenti, l'ufficio – gli uffici, lo zaino – gli zaini*.

Означений артикль множини *i* вживається перед такими іменниками, де в однині чоловічого роду вживається артикль *il*: *il tempo – i tempi, il ragazzo – i ragazzi, il leone – i leoni*.

У випадку, коли іменник має жіночий рід та форму однини, можуть бути використані такі артиклі: *la* та *l'*.

La вживається якщо слово починається з приголосного звуку, як до прикладу: *la signora, la piazza, la scuola*.

Артикль *l'* слід використовувати, коли слово починається з голосного звуку: *l'epoca, l'estate, l'amica*.

Іменники жіночого роду множини завжди мають артикль *le*, незалежно від того, який артикль стояв перед словом у формі однини: *la borsa – le borse, l'amica – le amiche, la donna – le donne*.

Означений артикль використовується в таких випадках:

1. Якщо мова йде про вже відомий співрозмовнику предмет, об'єкт або явище. Тобто він уже згадувався раніше, або з контексту стає зрозуміло про що саме, або про кого конкретно йде мова. Наприклад: *Signora Beatrice è la nostra nuova professoressa di matematica. Oggi la professoressa entrò nell'aula con dieci minuti di ritardo, lamentandosi dei trasporti pubblici*. В цьому фрагменті в першому реченні нас знайомлять з конкретною викладачкою, тому тут вжито означений артикль *la*. В наступному реченні мова йде про ту саму викладачку,

яка вже знайома читачу або ж слухачу, тож тут знову вжито означений артикль. Іншим прикладом може бути фраза ***La porta della camera dei miei genitori era socchiusa***. Тут мова йде про конкретні двері, зазначається, що це саме ті двері, які ведуть до батьківської кімнати, а не будь-якої іншої кімнати, тож в обох випадках було використано означений артикль *la*.

2. Коли в реченні є уточнення: ***Finalmente ho tornato alla casa in cui ho passato i miei migliori anni***. Можемо бачити, що уточнюється, що це саме той будинок, де було проведено найкращі роки життя головного героя чи оповідача.
3. Коли мається на увазі предмет, особа або явище, що є єдиним, унікальним, неповторним в тій чи іншій мовленнєвій ситуації: ***Il Sole è il centro del sistema solare***. Як Сонце, так і Сонячна система є єдиним у своєму роді поняттями, тож тут в обох випадках вжито означений артикль. Іще одним прикладом може бути речення: ***Cari colleghi, oggi finalmente incontreremo il nostro nuovo direttore***. Тут мова йде про конкретного директора, який є єдиним керівником певного підприємства, тож в цьому випадку також було використано означений артикль *il*.
4. Коли йдеться про абстрактні поняття або ж незлічувані іменники, які мають тільки форму однини. До прикладу: ***Il platino è più raro che l'oro o l'argento***. — Платина зустрічається в природі рідше, аніж золото чи срібло. Ще один приклад: ***La fortuna aiuta sempre i coraggiosi***. — Удача завжди допомагає сміливим.
5. Задля введення в речення узагальнення (мова йде про так званий *articolo generico* [15, с. 21]) з відповідним смисловим відтінком конкретизації певного поняття чи явища: ***Non c'è la democrazia senza libero pensiero***. В цьому випадку означений артикль позначає поняття демократії, як загальноприйнятої форми політичної організації держави чи суспільства, тобто узагальнює та конкретизує цей термін.

Натомість неозначений артикль в подібному контексті означав би один з багатьох подібних демократичних устроїв у світі.

В італійській мові існує всього 7 неозначених артиклів: *uno, un, un', una, degli, dei* та *delle*.

Uno та *un* вживаються перед іменниками чоловічого роду однини. Артикль *uno* вживається в тих випадках, коли перед іменником маємо означений артикль *lo*, тож маємо: *lo zingaro – uno zingaro, lo studente – uno studente, lo specchio – uno specchio*.

У свою чергу неозначений артикль *un* використовується в решті випадків, тобто, коли іменник супроводжується означеним артиклем *l'* та *il*: *l'albero – un albero, il tavolo – un tavolo, l'insegnante – un insegnante*.

Неозначені артиклі *degli* та *dei* вживаються перед іменниками чоловічого роду множини. Артикль *dei* вживається перед такими іменниками, які в множині мали означений артикль *i*: *i libri – dei libri, i ponti – dei ponti, i negozi – deinegozi*.

Натомість артикль *degli* використовується в усіх інших випадках, тобто, коли іменники чоловічого роду множини мають означений артикль *gli*: *gli alberi – degli alberi, gli psicologi – degli psicologi, gli errori – degli errori*.

Неозначені артиклі однини *un'* та *una* використовуються перед іменниками жіночого роду. *Un'* ставиться за умови, якщо слово починається з голосного звуку, тобто, коли перед словом використовується означений артикль *l'*: *l'amica – un'amica, l'opera – un'opera, l'epoca – un'epoca*. Натомість артикль *una* вживається у решті випадків, а саме, коли перед іменником можна поставити означений артикль *la*: *la professoressa – una professoressa, la strada – una strada, la casa – una casa*.

Неозначений артикль *delle* вживається перед всіма іменниками жіночого роду множини: *delle donne, delle aule, delle studentesse, delle isole*.

Неозначений артикль вживається в таких випадках:

1. Якщо певний предмет або об'єкт згадується вперше під час розмови, так зване «правило першої згадки» (“la regola della prima presentazione”) [15, с. 17]: *È una vaglia pesante; Oggi ho incontrato un scrittore famoso*.
2. Для позначення представників того чи іншого класу, певної категорії, що в українській мові можна відтворити за допомогою слова «кожний» [8, с. 48]: *Uno sportivo non dovrebbe fumare*.

3. У випадку, коли іменник має декілька характеристик. Досить часто вживається після дієслів, які зазвичай використовують для опису когось або чогось, таких як *avere, essere* тощо. Наприклад: ***Tu sei una persona simpatica, intelligente ed amichevole***. Іншим прикладом може бути фраза: ***Potrete facilmente incontrare l'ufficio. È un edificio grande, costruito in stile contemporaneo***.

Частковий або ж партитивний артикль в італійській мові налічує 8 форм, а саме: ***del, dello, della, dell', dei, degli*** та ***delle***.

Як можемо помітити, форми часткового артикля повністю співпадають з формами артикульованого прийменника (*preposizione articolate*) *di*+артикль. Використання тієї чи іншої форми часткового артикля відповідає правилам та специфіці вживання означеного артикля.

Партитивний артикль використовується для позначення певної кількості чого-небудь. Форма однини використовується для позначення певної, невизначеної кількості або абстрактних понять, що являють собою незлічувані іменники: ***Ho comprato dello zucchero***. – Мається на увазі певна, невідома читачу кількість цукру. ***Vorrei del caffè***. - Кількість кави залишається невизначеною.

1.4 Специфіка вживання артиклів в італійському мовленні

Існують певні особливості, а також деякі винятки з загальноприйнятих правил використання артиклів, на які також варто звертати увагу під час спілкування італійською мовою або при перекладі.

Означений артикль завжди вживається:

- 1) з географічними назвами, тобто назвами океанів, материків, країн, гір, вулканів, озер, морів і т.д. Натомість, артикль може не використовуватися після географічної назви жіночого роду однини та без означення. Наприклад: ***La Sicilia, il Pacifico, la Svizzera, il Monte Bianco, il lago di Como, l'Italia***, але ***in Italia, a Norimberga***;
- 2) перед порядковими числівниками: ***Il primo viaggio di Cristoforo Colombo; Filippo IV era il quarto re di Spagna***;

3) перед присвійними займенниками: *la mia casa, il tuo quaderno*.

Цікавим є той факт, що існує варіант, коли можливо використати неозначений артикль перед присвійним займенником: *un mio libro*, що можна перекласти як *одна із (багатьох) моїх книг*, або, як наприклад, у реченні *Stefano ha un suo stile*, де використання конструкції неозначений артикль + присвійний займенник означає щось унікальне, незвичне, єдине в своєму роді, неповторне, притаманне лише певній людині. Тому це речення можна перекласти як *Стефано має свій неповторний стиль*.

4) для опису часу: *sono le due ore, è l'una di notte*;

5) при відсотковому співвідношенні чисел: *Aumento del Pil verso il 3%; lo 0,8% del totale; l'80% della produzione*;

6) на позначення тривалих історичних періодів та проміжків часу (століття, ера, епоха, десятиліття), наприклад: *il XX secolo – двадцяте століття; l'Età del ferro – залізна доба; il Settecento – XVIII століття, gli anni 90 – дев'яности роки*;

Також вживання означеного артикля вимагають назви тих чи інших історичних періодів *il classicismo – класицизм, il Rinascimento – епоха Відродження* та згадки конкретних дат (років): *nel 2011, nell'anno 83 a. C., il 1 gennaio 1973*;

7) з власними назвами, перед якими йде титул, посада, звання, соціальний чи професійний статус: *il sindaco Gaetano Manfredi, il dottore Rossi, l'ambasciatore Pietro Banassi* [7, с. 10].

Проте і тут існує своя специфіка. Загалом всі звання та титули можна розділити на такі категорії:

- які завжди вживаються без артикля;
- які вимагають факультативного вживання артикля;
- які завжди супроводжуються артиклем.

До першої категорії належать звання: *don, donna, San (Santo), Santa*, та запозичення, такі як *lord, lady, sir, frau, madame, mister*. Наприклад, *Santa Maria, lady Diana, don Pablo, frau Braun, sir Arthur Conan Doyle*.

До другої категорії титулів, які можуть вживатися як з артиклями, так і без нього можна віднести: *re, papa, maestro*.

До третьої, останньої категорії, входять такі титули: *signore, signora, professore, professoressa, dottore, dottoressa, ingegnere*, а також титули, які вказують на аристократичне походження людини: *conte, principe, duca, marchese, imperatore, regina* [15, с. 113-115].

Трапляються і такі випадки, коли артикль взагалі не вживається перед іменником, а саме:

1. Перед власними назвами осіб, а також міст, як наприклад: *Sergio, Firenze, Barcellona*.

Існує цілий ряд виключень, як до прикладу певні назви міст супроводжуються означеним артиклем: *L'Aja, La Manica, Le Havre, L'Avana, Il Cairo*.

Важливо звертати увагу, що артикль може стояти перед ім'ям та/чи прізвищем людини, якщо мова йде про жінок, які здійснили значний вклад у розвиток світової культури, мистецтва, політики тощо, наприклад: *La Thatcher era il Primo ministro britannico ed è diventata prima donna ad aver ricoperto questo incarico*. Або ж *La Chanel ha avuto un impatto significativo sullo sviluppo e la divulgazione della moda femminile nel XX secolo*. Саме присутність означеного артикля в цих прикладах дозволяє висловити особливу повагу до особи та підкреслити значущість та важливість її впливу на суспільство та історію певного народу чи країни.

У випадку, коли в процесі мовлення, або ж в тексті згадуються як жінки, так і чоловіки, то артикль перед жіночим прізвищем опускається, наприклад *Merkel e Macron si sono incontrati per un lungo colloquio e una cena al castello brandeburghese di Meseberg* [51].

Якщо розглядати чоловічі прізвища, то в переважній більшості випадків артикль опускається, окрім північних регіонів Італії, де використання означеного артикля перед чоловічим прізвищем є локальною особливістю, яка не поширюється на всю територію країни. Проте і в цьому конкретному випадку спостерігаються певні виключення, а саме якщо згадуються «три корони» (“le tre corone”) італійської мови та літератури. Йдеться про Данте Аліг'єрі, Джованні Боккаччо та Франческо

Петрарку. До прикладу: *il Boccaccio, il Petrarca*. Інше виключення з попереднього правила представлено іменами відомих італійських діячів мистецтва: скульпторів, художників, архітекторів, тощо, які жили в далекому минулому. Наприклад: *il Bernini, il Caravaggio, il Michelangelo*. Проте імена античних мислителів та митців завжди вживаються без жодного артикля: *Aristotele, Virgilio, Socrate*.

Теж саме стосується і біблійних персонажів та центральних фігур в ісламі та буддизмі: *Gesù, Buddha, Maometto* – як бачимо, тут артикль також відсутній.

Крім того, означений артикль завжди вживається перед прізвиськами видатних особистостей, як наприклад *Vladimir I il Grande* – Володимир Великий, *Jaroslav I il Saggio* – Ярослав Мудрий, *Lorenzo il Magnifico* – Лоренцо Пишний. Це правило також має деякі виключення, як до прикладу ім'я видатного полководця Олександра Македонського — *Alessandro Magno*, або ж короля Річарда I Левового Серця — *Riccardo Cuor di Leone*. Як можемо помітити тут означений артикль перед прізвиськами історичних діячів було опущено.

Існують також випадки, які вимагають використання неозначеного артикля перед власними іменами. Наприклад, фраза *un Botticelli* означає одна з картин Боттічеллі, тобто *un dipinto di Botticelli*, де слово «картина» було опущено. Або ж вислів *un Bernini* означатиме одна з багатьох скульптур Берніні.

Окрім того, неозначений артикль перед прізвиськом може позначати на одного з представників певної династії чи роду: *un Medici, un Gonzaga*. [15, с. 101-107].

2. Перед іменниками на позначення родинних зв'язків в сім'ї: *mia madre, nostra nonna, tua sorella*. Звичайно це правило також має низку своїх виключень та особливостей, зокрема:
  - Артикль вживається, якщо іменник на позначення родича стоїть у множині: *i nostri cugini, le mie sorelle*.
  - Артикль зберігається у випадку, коли перед іменником стоїть прикметник: *il mio caro padre, la tua bella sorella*.
  - Артикль вживається зі зменшувально-пестливими словами: *la tua sorellina e davvero simpatica ed intelligente*.

- Артикль використовується, коли мова йде про мачуху, вітчима, пасинка, пасербицю, колишню дружину чи чоловіка: *la sua matrigna, il tuo figliastro, la mia ex moglie*.
- 3. З назвами місяців та пори року: *gennaio, agosto, in primavera*. Проте у випадку конкретизації певної дати з'являється означений артикль, як наприклад у фразі *L'estate del 1993 era il periodo più caldo del secolo*. Іншим прикладом може бути речення *Nel maggio dell'anno 2011 ho iniziato a studiare il giapponese*.
- 4. Перед вказівним чи неозначеним числівником: *alcuni libri, ogni mese*.
- 5. Під час переліку предметів, понять, явищ тощо, тобто однорідних членів речення: *Ho comprato patate, carte, cavolo, cipolle e carotte per preparare il pranzo*.

Крім того, в певних випадках означений артикль не лише узгоджується з іменником в роді та числі, а й виступає єдиним вказівником на рід, до якого відноситься конкретний іменник. Найчастіше це трапляється з іменниками спільного роду, італійською – *nomi di genere comune*. Наприклад: *il giornalista* – журналіст, *la giornalista* – журналістка; *il monarca* – монарх, *la monarca* – жінка-монарх; *il giudice* – суддя, *la giudice* – жінка-суддя, *il nipote* – онук, *la nipote* – онучка.

Важливо зазначити, що деякі форми артикля співпадають з певними формами прямих присвійних займенників (і *pronomi personali diretti*). Розглянемо такі приклади:

- Форма означеного артикля однини жіночого роду *la* збігається з формою прямого присвійного займенника *la*, тобто *її*. До прикладу порівняємо фрази: *La casa è vecchia*. – Старий будинок. У цьому реченні форма *la* виступає в ролі артикля. *Sì, la mangio volentieri (la cigliegia)*. – Так, я з задоволенням її з'їм (мова йде про вишню). У другому прикладі форма *la* вже є присвійним займенником. Тобто, можемо помітити, що ці дві форми абсолютно ідентичні як у написанні, так і в вимові, але граматично вони належать до різних частин мови – артикля та займенника відповідно.

- Форма означеного артикля однини чоловічого роду *lo* збігається з формою прямого присвійного займенника *lo*, що означає *його*.
Наприклад: *Lo zio che abbiamo incontrato* – Дядько, якого ми зустріли.
Порівнюємо з наступною фразою: *Lo conosciamo* – Ми *його* знаємо. Так, в першому прикладі *lo* виступає у ролі артикля, а в другому – в ролі присвійного займенника.
- Форма означеного артикля множини жіночого роду *le* співпадає з формою множини присвійного займенника жіночого роду *le*, що перекладається як *їх*. Порівняймо: *Tutte le stanze di questa casa sono grandi e luminose* – Всі кімнати в цьому будинку великі та світлі. Інша фраза: *Le aspettiamo già da due ore* – Ми чекаємо *їх* вже дві години. Так, у першому прикладі *le* виконує роль артикля, а в другому – присвійного займенника.
- Крім того форма означеного артикля множини жіночого роду *le* також збігається з формою непрямого присвійного займенника *le*, що означає *її*. До прикладу розглянемо речення *I bambini le ringraziavano sinceramente* – Діти щиро *її* дякували. Як можемо помітити слово *le* тут виступає у ролі непрямого присвійного займенника.
- Форма означеного артикля однини чоловічого та жіночого роду *l'* співпадає з формою прямого присвійного займенника *l'*, (усіченою формою присвійних займенників *lo, la, li, le*) що використовується перед літерами на позначення голосних та літерою *h*, яка не читається та не вимовляється. Так наприклад можна порівняти наступні фрази: *L'aereo non parte a causa del maltempo* – Літак не злітає через погані погодні умови. Тут *l'* виступає в ролі артикля. А в наступному реченні *l'* вже є скороченою формою присвійного займенника *la*: *Manuela mi ama e anch'io l'amo* – Мануела мене кохає, як і я *її*.

Тож, щоб виявити та відокремити артикль, від інших частин мови в реченні, необхідно керуватися наступним правилом: артикль використовується тільки перед іменниками. Проте трапляються і такі випадки, коли артикль вживається і перед

іншими частинами мови, такими як дієслово, числівник, прикметник, прислівник, частка, тощо. В такому випадку можемо сказати, що артикль виконує функцію субстантивації, тобто допомагає здійснити перехід слова з певної частини мови в іменник. Наразі розглянемо детальніше інші функції, які виконує артикль:

- 1) Функція показника референтності, де референцією позначається процес співвідношення одиниць мовлення (іменників та іменної групи) з позамовною дійсністю, а також результат такого співвідношення. З метою встановлення типу референції конкретного імені використовуються певні маркери, найважливішим класом яких є лексичні, точніше кажучи спеціальні слова – актуалізатори іменних груп, до яких відносяться займенники, та безпосередньо артиклі. Так, наприклад, розглянемо речення “*Mi pareva di essere **al paese** come quando si va da una contrada all'altra per trovare un amico e far due chiacchiere all'osteria.*” – «У мене було таке враження, що я у **своєму селі** йду з одного кутка до іншого, щоб провідати товариша і потеревенити з ним у шинку» [55, с. 11], [53, с. 133]. В цьому прикладі означений артикль покликаний виділити об'єкт, який є відомим як для автора твору, так і для читача.
- 2) Функція субстантивації різних частин мови, про яку зазначалося вище. Наприклад: *Tu non hai idea **del perché** cosa fare nella vita* – Ти навіть не маєш **уявлення** чим зайнятися в житті. Так, слово *perché*, яке перекладається *чому*, не є іменником, але завдяки означеному артиклю, що передує йому, дане слово субстантивується, інакше кажучи перетворюється на іменник.
- 3) Функція узагальнення, тобто артикль є своєрідним генералізуючим чинником, оскільки він покликаний позначити весь рід чи клас певних предметів, понять чи концептів, наприклад “*E neanche Pintossi, il vecchio cacciatore, è arrivato a baita a cacciare **i cotorni***” – «Навіть Пінтоссі, старий мисливець не повернувся до Італії полювати **куріпок**» [55, с. 115], [53, 240].

- 4) Функція показника унікальності, а саме артикль виступає маркером, який додатково вказує на унікальність, неповторність об'єкту, який є єдиним в своєму роді, наприклад “*E l'alba era grigia e **il sole** non veniva mai e c'era solo la neve e il vento e noi nella neve e nel vento*” – «Світанок був сірим, і **сонце** все ніяк не показувалось: були тільки сніг і вітер, і ми серед снігу і вітру» [55, с. 70], [53, с. 104]. Так, як можемо помітити саме завдяки присутності означеного артикля можна виділити винятковість того об'єкта про який йдеться, а саме про сонце в цьому випадку.
- 5) Вказівна функція, що бере свій початок ще від латинського вказівного займенника *ille*, що перекладається як «той», тобто *quello*. Наприклад: “*Una notte di lutz sono uscito con Tourn, **il** piemontese, a cercare qualcosa fra case diroccate più discoste*” – «Одної місячної ночі я вийшов з Тоурном – **тим**, що з П'ємонту – пошукати щось корисне серед більш віддалених залишків будівель» [55, с. 5], [53, с. 127].
- 6) Дистрибутивна функція, що ідентифікує та класифікує мовні елементи відповідно до порядку їх розміщення, тобто дистрибуції [36, с. 27].
Можемо порівняти фразу *Il lunedì vado a scuola* – **Кожного** понеділка я ходжу до школи. Та речення *Lunedì vado a scuola* – **Цього** понеділка я йду до школи. За загальними правилами використання означеного артикля, останній не вживається перед днями тижня. Однак це не стосується першої фрази, де вживання означеного артикля в дистрибутивній функції дозволяє «подовжити» дію в часі в порівнянні з другим реченням. Тож, в даному випадку артикль *il* використовується на позначення займенника *кожен*, та додає дії семантику рутинності та повторюваності.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Артикль, як службова частина мови зароджується в італійській мові на базі латинського вказівного займенника *ille*, якщо мова йде про означені артиклі, та латинського числівника *unus*, якщо розглядати неозначені артиклі. Основним завданням означеного артикля є вказівка на контекстуальні зв'язки іменника, що в безартиклевих мовах є відомими завдяки загальному змісту твору / тексту. Натомість неозначений артикль, ще в період класичної латинської мови використовувався задля позначення представника певної низки предметів чи явищ. Ці основні характеристики артиклів в цілому збереглися в сучасній літературній італійській мові. Проте в процесі становлення та розвитку мови, багато основних правил, норм

та тенденцій вживання артикля зазнали суттєвих змін, і на сьогодні не співпадають з граматичними нормами сучасної італійської мови.

Грамматика, як один з ключових розділів мовознавства, допомагає визначити граматичне значення того чи іншого слова. Це граматичне значення у свою чергу може виражатися як за допомогою синтетичних, так і аналітичних способів, відповідно до типу певної мови. Так, в італійській мові, граматичне значення виражається за допомогою службових частин мови – артиклів зокрема. Цей спосіб залучає граматичні засоби, які містяться поза словом, тож він належить до аналітичних, оскільки італійська є аналітичною мовою.

Натомість в українській мові залучаються синтетичні способи вираження граматичних значень – шляхом застосування засобів, що містяться у межах певного слова, такі як афіксація чи префіксація, оскільки українська належить до синтетичних мов.

Отже, артикль є службовою частиною мови, що супроводжує іменник, та позначає такі граматичні категорії як число (однина чи множина), рід (чоловічий та жіночий), означеність / неозначеність. У свою чергу категорія означеності дає зрозуміти співрозмовнику чи читачу, що йдеться про певний, конкретний об'єкт чи явище, що виділяється на тлі інших, подібних йому, а категорія неозначеності вказує, що йдеться про один з багатьох предметів, без точної конкретизації. Артикль окремо від речення та інших частин мови не має жодного лексичного значення.

В італійській мові існують три категорії артиклів, а саме означені (*il, lo, la, l', i, gli, le*), неозначені (*uno, un, un', una, degli, dei, delle*) та партитивні (*del, dello, della, dell', dei, degli, delle*). Партитивний артикль повністю збігається з формами артикульованого прийменника (*preposizione articolate*) *di* + артикль та позначає певну, точно невідому кількість чогось. Наприклад, коли було куплено трохи цукру, але точна його кількість залишається для читача невідомою.

Окремою категорією є означеність та неозначеність, яку передає відповідно означений та неозначений артиклі в романських мовах. В українській та інших синтетичних мовах, де артикль, як частина мови, повністю відсутній, ця категорія передається за допомогою лексики та контексту. До прикладу в українській мові

конструкцію означений артикль + іменник можна перекласти за допомогою вказівних займенників *цей, ця, той, та*, а неозначений артикль відтворити використавши неозначені займенники *якийсь, якась, будь-який, дехто*. Також передати зміст того чи іншого артикля можна за допомогою прикметників, числівників, часток, порядку слів у реченні в залежності від контексту.

Існують певні особливості, закономірності та винятки з загальних правил вживання артикля. Так означений артикль завжди вживається з географічними назвами, порядковими числівниками, перед присвійними займенниками, при описі часу, титулами та званнями. Артикль ніколи не використовується з власними назвами осіб, міст, місяців і пори року та при переліченні предметів чи явищ. .

Таким чином, можемо зробити висновок, що артикль, як частина мови, притаманна аналітичним мовам, італійській зокрема. Натомість в українській мові, яка є синтетичною, іншою за структурою, такого поняття взагалі не існує, що в свою чергу спричиняє певні труднощі при перекладі пари цих різних мов.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ АРТИКЛІВ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

2.1 Художній стиль в літературі та його особливості

Мова — складне та багатогранне явище, завдяки якому забезпечується порозуміння між різними індивідами, а людське суспільство продовжує невпинно розвиватися та досягати нових горизонтів.

В залежності від ситуації та поставленого перед людиною завдання, її мова може варіюватися та мати свої певні особливості. До прикладу можемо порівняти

виступ студента з науковою доповіддю на міжнародній конференції чи семінарі, укладення угоди купівлі-продажу та написання письменником власного поетичного твору. Кожний з вище перерахованих випадків має свої «мовні нюанси», які доречні в одній мовленнєвій ситуації та зовсім неприпустимі в іншій. Так, використання рими чи цілої низки художніх засобів є неприйнятним при написанні наукової статті чи укладанні комерційної угоди.

За допомогою описового методу було окреслено визначення терміну «стиль художньої літератури», визначено його головні ознаки та особливості, зібрано та описано підстили художнього стилю та їхні жанри.

В сучасній літературній мові, як явищі суспільному та індивідуальному водночас існує диференціація стилів писемної та усної мови. Так, за функціональним принципом виділяють такі стилі писемної мови:

- науковий;
- офіційно-діловий;
- публіцистичний;
- епістолярний;
- художньо-белетристичний (художній).

До функціональних стилів усної мови відносять:

- розмовний;
- ораторське мовлення [36, с. 538].

Важливо окреслити значення самого поняття «стиль». Загалом «стиль» (від лат. *stylus, stilus*, букв. — загострена паличка для писання) є досить обширним та багатозначним терміном, який використовується в різноманітних сферах людської діяльності, починаючи від мовознавства та живопису і закінчуючи дизайном та способами літочислення. Загалом стиль у загальноприйнятому значенні можна трактувати як «сукупність ознак, особливостей, властивих будб-чому» [36, с. 539].

Так, за Словником літературознавчих термінів «стиль — це сукупність ознак, які характеризують твори певного часу, напряму, індивідуальну манеру письменника. Носіями стилю виступають елементи форми художнього твору: від

фабули і сюжету, композиції, які перетворюють тематику твору, формуючи її з життєвого та уявного матеріалу, до мовних форм вираження (оповіді, розповіді, описи, монологи, діалоги) з їх лексико-синтаксичними структурами, інтонаційно-звуковими особливостями» [19, с. 641-642].

У лінгвістиці стиль визначається, як «сукупність мовних засобів (слів, граматичних морфем, синтаксичних конструкцій), дібраних відповідно до мети, змісту, сфери спілкування» [33, с. 2].

Академік В. В. Виноградов визначав стиль як «суспільно усвідомлену і функціонально обумовлену, внутрішньо об'єднану сукупність прийомів вживання, відбору та поєднання засобів мовного спілкування у сфері тієї чи іншої загальнонародної, загальнонаціональної мови, що є співвідсною з іншими такими ж способами вираження, які слугують для інших цілей, виконують інші функції в мовній суспільній практиці даного народу» [3, с. 427].

Отже, функціональний стиль або ж стиль мови — це різновид літературної мови, що характеризується сукупністю певних мовних засобів, які добираються відповідно до змісту, характеристики, мети та обставин висловлювання, беручи до уваги світогляд та переконання людини, що говорить чи пише, тобто автора. Інакше кажучи, це вміння влучно добирати ті чи інші мовні засоби, які будуть найдоречнішими та найефективнішими в конкретній мовленнєвій ситуації.

Стиль художньої літератури (художній або художньо-белетристичний) є функціональним різновидом літературної мови, який здатен запозичувати, трансформувати, переосмислювати та філігранно використовувати складники інших функціональних стилів [37]. Також тут важливу роль відіграють індивідуальні авторські засоби мовної виразності та художні засоби (тропи).

Основним призначенням художнього стилю є шляхом відтворення дійсності за допомогою конкретно-чуттєвих образів вплинути на читача та посприяти формуванню у нього певної точки зору, переконань та естетичних смаків.

Прийнято вважати, що саме художній стиль перш за все широко використовується письменниками в процесі своєї творчості, в мистецтві, та й загалом в культурі та освіті. І художні твори окрім комунікативно-інформаційної

виконують й естетичну функцію – через силу художнього слова та образу певним чином вплинути на читача.

Можна сказати, що художній стиль є найбільш розповсюдженим, найпопулярнішим та загалом багатостильовим, оскільки завдяки художньому зображенню можна описати та відтворити фактично усі сфери життя та діяльності людини, і як стверджував В. Виноградов саме художній стиль перетворився на своєрідну колицку для решти функціональних стилів: «Стилі, перебуваючи у тісній взаємодії, можуть частково змішуватись і проникати один в одного. В індивідуальному використанні межі стилів можуть ще сильніше зміщуватися, і один стиль, задля досягнення тієї чи іншої мети, може використовуватися у функції іншого» [3, с. 427]. Так, наприклад, художній стиль може запозичити велику кількість термінів з наукового стилю, різноманітні кліше, офіційні форми ввічливого звертання та стійкі сполуки з офіційно-ділового стилю, а скорочення, просторіччя, жаргонізми та загалом діалоги побутового рівня з розмовного стилю. Тож художній стиль є ніби своєрідним поєднанням, узагальненням всіх інших стилів.

Художній стиль в переважній більшості представлений у письмовій формі, тобто у вигляді художніх текстів різноманітних жанрів — прозі, поезії, драматургії. Крім того, художній стиль може виражатися в усній формі, як приклад, літературно-художні тексти можемо почути, слухаючи радіо, переглядаючи телевізор чи насолоджуючись концертом чи виставою.

В залежності від літературних родів та жанрів художній стиль поділяється на такі підстилі, кожний з яких має свої жанри:

- 1) епічний, до якого належать такі прозові жанри як роман, оповідання, повість, нарис;
- 2) ліричний, до якого відносяться поезія, поема, балада;
- 3) драматичний, до якого можна віднести драму, комедію, трагедію, водевіль;
- 4) комбінований, сюди належать драма-феєрія, художня публіцистика, усмішка, ода [33, с. 7-8].

На думку мовознавиці Л. А. Паніної саме завдяки існуванню різних стилів, які мають різні функції та призначення, мовці можуть повною мірою висловити свої

думки та почуття чи переживання з точки зору певної мовленнєвої ситуації.

«Найголовніша соціальна і власне мовна сутність вбачається у виконуваних стилем функціях. Вони справді дуже важливі, однак не можуть слугувати першоджерелом стилю, основою його буття. Кожен стиль мови сформований із сукупності тільки йому властивих мовних ознак, стилетвірних засобів лексичних, фразеологічних і граматичних. Без них жоден зі стилів не зміг би демонструвати літературну мову в її певному, але типово своєрідному вияві» [28, с. 111-112].

Стосовно художнього стилю, головними ознаками якого є:

- образність — мова може йти про образ головного чи другорядного героя, про образ-символ чи зоровий образ. Наприклад образи пустелі, фортеці Бастіані та офіцера Джованні Дрого — головного героя роману Діно Буццаті «Татарська пустеля»;
- поетичний опис дійсності (навіть якщо йдеться про прозові чи драматичні твори);
- естетичне мовлення, тобто слова мають не лише передати думки автора, а й викликати у читача почуття прекрасного, таким чином здійснюючи естетичний вплив на нього;
- експресія — інтенсивність вираження (урочисте, жартівливе, піднесене, грубе, іронічне тощо);
- широке використання художніх засобів (тропів), таких як оксиморон *silenzio assordante* – гучна тиша, метафора *Mario è una volpe* – Mario — справжній лис (хитра людина), алегорія *inverno* – зима (як складний життєвий період), іронія *hai lavorato molto oggi!* – ох і напрацювався ж ти сьогодні!, метонімія *bere un bicchiere* – випити келих (мається на увазі келих вина) тощо;
- відсутність жорсткої лексичної норми — до складу того чи іншого художнього тексту може увійти як архаїзми та історизми, так і неологізми, вульгаризми, арготизми чи діалектизми, тощо. Так, речення “*Palombi divorò due scodelle colme...*” можна відтворити як «Паломбі миттю проковтнув дві повні тарілки...» [54]. Ще одним прикладом може бути речення “*Voia faus, – dice*

Tourn, – Macedonia.” - «*Хай їй грець, тій «Мачедонії», — пробурчав Тоурн.*» [55, с. 9], [53, с. 131];

- відсутність певної чіткої норми — структури та регламентації тексту;
- авторська суб'єктивність;
- часте вживання фразеологізмів, ідіом, крилатих висловів, прислів'їв та приказок. Наприклад “...*lascia stare la prepotenza, nella vita è meglio subirne cento che farne una sola... non lo sai che chi di spada ferisce di spada perisce?*” - «...*хіба ти не знаєш вислову “Хто взяв меч, від меча і загине”?* Навіть якщо ти і маєш рацію, тиха заведе тебе на неправильний шлях...»[54] (переклад наш);
- розгалужена синоніміка, омоніми, пароніми, антоніми, архаїзми, історизми, емоційно забарвлена лексика (в переважній більшості з суфіксами суб'єктивної / об'єктивної оцінки — зі значеннями пестливості, зневажливості, згрубілості) [33, с. 8-9]. До прикладу: “*Mia moglie, poveretta, mi rincorse e, affacciandosi alla ringhiera della scala, mi gridò che c'era l'insalata di cetrioli che mi piace tanto.*” — «*Бідненька моя дружина, побігла за мною і, перехилившись через сходові перила, крикнула мені, що це є ж салат з огірків, який я так люблю*» [54], (переклад наш).

Так, завдяки методу суцільної вибірки було зібрано фактичний матеріал, який слугує прикладами до розділу. Для цього було опрацьовано джерела ілюстративного матеріалу, а саме італійські художні твори – збірку оповідань й автобіографічну новелу та її переклад уераїнською мовою.

Присутність в творі художніх засобів є однією з основних та найхарактерніших ознак будь-якого художнього тексту. Адже саме завдяки їх використанню автор має можливість створювати іншу художню дійсність, спираючись на певні естетичні критерії та водночас висловлює своє бачення стосовно певного питання чи проблеми. Інакше кажучи, це свого роду набір певних приймів та засобів, завдяки яким письменник може творити. До художніх засобів або ж до зображально-виражальних засобів належать:

- тропи — порівняння, алегорія, метафора, епітети, гіпербола, оксюморон, синекдоха, метонімія, перифраз, символ тощо;
- принципи фоніки — звуконаслідування, анафора, епіфора тощо;
- стилістичні фігури — повтори, паралелізм, інверсія, градація. [19, с. 715-716].

Хоча в сучасній лінгвістиці питання поділу художніх засобів на тропи та стилістичні фігури продовжує породжувати дискусії, мовознавець І. Гуцуляк розділяє поняття тропів та стилістичних фігур, акцентуючи свою увагу на їхніх відмінних рисах та особливостях: «...тропи — це слова, словосполучення, речення вжиті в переносному або зміненому значення для характеристики будь-якого предмета, явища, особи за допомогою вторинних смислових значень (оскільки у художньому мовленні поетичний зміст ніколи не обмежується буквальним змістом слів), актуалізації їх внутрішньої форми.» Так, дослідник стверджує, що оксюморон завжди відноситься до тропів, а от порівняння і гіпербола можуть бути як стилістичними фігурами, так і тропами. Наприклад, у випадку з гіперболою, то на рівні словосполучення вона може виступати у ролі тропа, а вже на рівні речення — стилістичною фігурою. У свою чергу, «стилістична фігура — це речення або складні (багатокомпонентні) словосполучення, які мають особливе розташування у тексті, зазнають структурних перетворень з метою надати висловленню виразності, посилити його емоційністю» [10, с. 52-54].

Одним із найважливіших видів тропів вважається метафора — образний вислів, який переносить ознаки одного предмета чи певної дії на інший. Це «перенесення» в першу чергу ґрунтується на принципі подібності, схожості певних явищ, предметів тощо [36, с. 474-475]. Наприклад “*La finestra della mia camera non ha persiane e guarda ai campi: c'era una luna feroce, forbita dalla tramontana come uno specchio d'argento, e in camera ci si vedeva meglio che di giorno.*” — «Вікно моєї кімнати виходило на поле та не було завішене шторами: **світив такий яскравий місяць, відполірований сильним північним вітром, достоту як срібне дзеркало, і в кімнаті було видно неначе вдень**». Ще одним прикладом може бути речення “*Il sentiero andò avanti dritto, poi piegò per una radura e poi entrò di nuovo nella macchia.*”

– «**Стежка йшла прямо, потім повернула до галявини, а згодом знову занурилася в чагарник**» [54], (переклад наш).

Не менш важливою стилістичною фігурою є епітет — художнє означення, за допомогою якого вдається образно змалювати та описати певну особу, предмет, явище тощо, підкресливши певні характерні риси та якісні ознаки предмета чи об'єкта [35, с. 175]. Наприклад: “*Ma nelle **case dei poveri** le cose vanno diversamente. Col **primo giorno di caldo**, l’afa entra nelle **tue stanzette affogate** e non se ne va più via. Vuoi bere ma dal rubinetto, in cucina, viene giù **un’acqua calda** che pare brodo.*” — «**Але в бідних оселях все інакше. З першим спекотним днем гарячінь потрапляє у душіні кімнати, з яких вже нікуди не піде. Хочеться пити, але з крана на кухні тече тепла, ніби бульйон, вода**» [54], (переклад наш).

Надзвичайно цікавою та незамінною в художньому тексті є синекдоха (яка у свою чергу вважається одним із різновидів метонімії) — троп, в основі якого закладене кількісне зіставлення предметів чи явищ, при якому відбувається заміна частини цілим чи навпаки, заміна однини — множиною, видового поняття — родовим, тощо [36, с. 163]. Проілюструвати цей засіб увиразнення можна за допомогою фрази “*Bevvi lentamente **il mezzo litro**, riflettendo.*” – «**Я повільно пив свої пів літра, занурившись у роздуми**» [54], (переклад наш).

Необхідно також зазначити і порівняння, яке є одним з основних тропів, проте яке також може виступати і в ролі фігури мови, та полягає у зображенні об'єкта опису через дії, які найточніше та найвлучніше характеризують їх, проте при цьому є органічно властивим для інших предметів, осіб або ж явищ [35, с. 507]. Наприклад: “*Dormii come un **piombo**.*” – «**Я спав як убитий**» [54], (переклад наш).

Варто також звернути увагу, що художній стиль має цілу низку морфологічних та синтаксичних особливостей:

1. Будь-яке слово чи словосполучення може набувати найрізноманітніших видозмін;
2. Синтаксичне розмаїття побудови речень не має суворої регламентації та не обмежується чіткими правилами та нормами;

3. Вживання речень різного інтонаційного забарвлення — йдеться про розповідні, питальні, спонукальні, окличні чи неокличні речення;
4. Присутність незавершених речень, незакінчених конструкцій, пропущених слів;
5. Можливість використовувати елементи всіх інших стилів.

Тож можна стверджувати, що художній стиль, як і всі інші стилі одночасно є і стилем мови, що характеризується перш за все наявністю певного набору стилетвірних засобів, так і стилем мовлення, тобто використанням вищезазначених стилетвірних засобів у особливій мовній комунікативній підсистемі [13, с. 80, 82-83].

2.2 Специфіка функціонування артикля в художніх текстах

Як вже зазначалося вище артикль — це частина мови, яка перебуваючи поза реченням, окремо від решти слів, не має жодного значення, і відповідно не може бути перекладена. Проте функція артикля італійської мови є надзвичайно важливою та просто незамінною, адже без «супроводу» артикля багато слів мали б дещо «розпливчате та інертне» значення і були б позбавлені чіткого та конкретного сенсу. Таким чином, однією з головних функцій артикля в мові є актуалізація іменника. Інакше кажучи, «втїлити іменник в життя в потоці мовлення», перетворивши таким чином щось «заплутане», недостатньо чітко описане та дещо абстрактне у певну чітко окреслену та конкретну структуру [45, с. 91].

Артикль завжди тісно пов'язаний з іменником, поруч з яким він знаходиться. І саме артикль визначає та вказує читачу чи співрозмовнику на певні межі іменника, такі як його означеність чи неозначеність — це так звана категорія детермінації. В українській мові вона вважається «прихованою категорією, яка позначає семантичні та синтаксичні ознаки слів чи словосполучень, які не мають експліцитного морфологічного вираження, але є суттєвими для побудови і розуміння висловлення» [12, с. 204]. І саме цю саму функцію артикль, як службова частина мови виконує і в художніх текстах.

Залучивши метод трансформаційного аналізу було порівняно та проаналізовано перетворення значень італійських артиклів при їх відтворенні

українською мовою, а завдяки порівняльно-зіставному методу вдалося порівняти фрагменти з італомовного художнього твору та їх переклади українською мовою, звертаючи особливу увагу на способи відтворення значень артиклів.

Розглянемо приклад: “*Con il tenente che fa il bravaccio andiamo con **le tre pesanti** verso le ultime isbe a sinistra del paese.*” - «З лейтенантом, який продовжує удавати із себе сміливця, йдемо разом з **нашими** трьома кулеметами до останніх хат на лівій околиці села» [55, с. 73], [53, с. 200]. Можна помітити, що в цьому прикладі означений артикль множини **le** вказує на щось, що вже відомо читачу, таким чином відбувається конкретизація саме цих кулеметів, про які йде мова. При перекладі, сполучення “*le tre pesanti*” було відтворено за допомогою слів «**нашими** трьома кулеметами», що допомагає зберегти ту означеність, яку передавав означений артикль і в повні мірі передати зміст всього речення, не втративши жодної важливої інформації.

Натомість у реченні “*Ricordo **un** alpino, piccolo, sempre attivo...*” автором було використано неозначений артикль **un** на позначення одного з багатьох інших альпійських солдатів, які оточували головного героя. Нам невідоме його ім'я, він був введений в оповідь вперше. В цьому прикладі неозначений артикль виконує функцію неозначеності цього іменника. При перекладі цю неозначеність було відтворено за допомогою числівника «один», що передає зміст, який містить в собі артикль — «*Пам'ятаю там був **один** альпійський стрілець — малий на зріст і метушливий...*» [55, с. 7], [53, с. 129].

Варто також зосередити увагу і на актуальному членуванні речень художнього стилю, тобто на поділу речення на дві змістові частини, а саме тему — вихідну частину повідомлення, яка є заданою автором чи мовцем і рему, яка повідомляє нову інформацію стосовно вже заданої теми. І хоча для художніх текстів характерним є відсутність чіткої регламентації побудови речення, їх можлива незавершеність та вільний порядок слів, все таки для української мови звичним є принцип, згідно з яким спочатку йде тема, а потім рема. Наприклад «*Він дуже сумний*» [26, с. 189].

В італійській мові, яка належить до романської мовної групи, одним із лексичних засобів вираження актуального членування речення є саме артикль. Так

означений артикль позначає тему, а неозначений артикль — рему [12, с. 204]. До прикладу “*La sera andai a trovarli.*” — «*Увечері я пішов їх провідати*» [55, с. 20], [53, с. 142], та “*Andai a trovarli una sera*” — «*Я пішов їх провідати одного вечора*».

Також цікавою особливістю артикля в середовищі художнього твору є його властивість перетворювати окремі слова та навіть вирази на іменники та іменні конструкції, наділяючи їх таким чином змістовністю, тож можна стверджувати, що будь-яка частина мови, будь то прикметник, частка, сполучник, прислівник, дієслово тощо, може трансформуватися в іменник [50, с. 12-13]. Наприклад, якщо взяти прикметники **utile** — корисний та **dilettevole** — приємний, та об'єднати їх у фразу, використовуючи означені артиклі, отримаємо *unire l'utile al dilettevole* — *поєднувати приємне з корисним*. Як бачимо, прикметники були трансформовані в іменники, саме завдячуючи означеним артиклям, які їх супроводжували. Розглянемо інший приклад субстантивації сполучників **ma** — *але, хоча* та **se** — *якщо, щоб*, які утворюють вислів *con i “se” e con i “ma” la storia non si fa* — *життя не залежить від «якщо» та «коли»*. В свою чергу прислівники **assai** — *дуже* та **troppo** — *занадто*, формують вислів *l'assai basta e il troppo guasta* — *все добре в міру*. І нарешті такі дієслова як **dare** — *давати* та **avere** — *мати*, утворюють сталі сполучення *calcolare il dare con l'avere* — *підрахувати прибутки та наявні кошти*.

Можемо помітити, що всі вище наведені приклади є стійкими сполуками, які безперечно досить часто зустрічаються в художніх текстах, і в яких завдяки артиклям різноманітні частини мови були субстантивовані в іменники та отримали новий зміст в середині кожної окремо взятої фрази.

Повертаючись до однієї з основних функцій артикля — визначення означеності та неозначеності іменника, варто зазначити, що існують певні випадки, коли вживання артикля є обов'язковим, а саме конструкція артикль + географічні назви:

- Назви міст та маленьких островів зазвичай не супроводжуються артиклем. Наприклад “*Attraversai tutta Roma per andare a prendere la strada dietro la basilica di San Paolo che è la più corta per Anzio.*” — «*Я перетнув весь Рим, щоб виїхати на вулицю, що лежала позаду базилики Святого Павла, адже це*

- був найкоротший шлях до *міста Анціо*» [54], (переклад наш). Проте артикль з'являється у випадку, коли назва міста чи острова супроводжується певною характеристикою або додатком, до прикладу “*la nebbiosa Milano*” – «туманне місто Мілан»;
- Назви гір, наприклад: “...*mi regalò un pacchetto di Africa e mi diede in prestito un libro che parlava di un aviatore che volava per l’oceano, le Ande, i deserti.*” – «... він подарував мені пачку цигарок «Африка» і дав почитати книжку, де йшлося про авіатора, який перелітав через океан, через *Анди*, через пустелі» [55, с. 11], [53, с. 132];
  - назви річок, наприклад “*Il nostro caposaldo era in un villaggio di pescatori in riva al Don nel paese dei cosacchi.* ” – «Розміщувався він на березі *Дону*, у козацькому краї» [55, с. 3], [53, с. 142];
  - Назви озер, наприклад, *il Como*;
  - Назви великих островів, наприклад *la Sicilia*;
  - Назви країн, наприклад “*Dall’Ucraina ai confini della Polonia...*” — «З *України* до кордонів *Польщі...*» [55, с. 126], [53, с. 252];
  - Назви континентів, наприклад *l’Europa* [45, с. 94-97].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Людська мова являє собою надзвичайно складне та багатогранне явище. Відповідно до конкретних обставин, за яких відбувається спілкування, мова має здатність варіюватися та мати свою певну специфіку. Тож, за функціональним принципом, в сучасній літературній мові налічують науковий, публіцистичний, офіційно-діловий, епістолярний, художньо-белетристичний стилі писемної мови і розмовний стиль та ораторське мовлення, як функціональні стилі усної мови.

У свою чергу, художньо-белетристичний або ж стиль художньої літератури є одним із функціональних стилів мови, що характеризується своєрідною сукупністю мовних засобів, які були дібрані та використані задля досягнення певної мети та у відповідності до конкретної мовленнєвої ситуації. В переважній більшості випадків художній стиль представлений у письмовій формі — у вигляді художніх текстів, які у свою чергу поділяються та класифікуються на жанри та підстили. До основних ознак цього стилю зазвичай відносять образність висловлювання, естетику мовлення, експресію, часте вживання різноманітних художніх засобів та стилістичних фігур (метафора, алегорія, метонімія, епітет, іронія, тощо), відсутність чіткої лексичної норми, вільна композиція та широке розповсюдження фразеологізмів та крилатих висловів. Однією з невід'ємних особливостей художнього стилю є його здатність запозичувати та використовувати компоненти інших стилів.

Таким чином, основною функцією художнього стилю окрім комунікативно-інформативної, є естетична функція, яка має вплинути на читача за допомогою конкретно-чуттєвих образів, символів та ідей і сформувати у реципієнта певну точку зору, стосовно конкретного питання, викликати потрібні емоції, змусити переосмислити свої переконання та погляди тощо.

Артикль – це частина мови, яка окремо від фрази, поза контекстом не має свого власного значення. Незважаючи на це, артикль виконує досить помітну та значущу роль всередині художнього твору. В художніх текстах артикль перш за все виконує функцію актуалізації іменника. Так, в італійській мові певні слова були б позбавлені конкретного сенсу за умови відсутності артикля поруч. Завдяки наявності

означеного чи неозначеного артикля виражається так звана категорія детермінації іменника, яка залишається поза увагою в українській мові, адже вважається «прихованою категорією». І саме артикль виконує функцію детермінації виконує артикль в художніх текстах.

Таким чином, означений артикль дає вказівку на те, що йдеться про щось вже відоме для читача, про що вже говорилося раніше, підкреслюючи необхідність та вмотивованість появи цього слова в контексті та історії загалом. Натомість, присутність неозначеного артикля поруч з іменником є показником того, що йдеться про об'єкт, особу чи явище, які невідомі для читача, вперше з'являються в оповіді, і до моменту своєї появи не грали суттєвої ролі в сюжеті. Отже, неозначений артикль підкреслює як відсутність важливості та значущості цього іменника до певного моменту, так і необхідність введення, представлення цього слова читачу чи слухачу для розвитку майбутніх подій.

Крім того, артикль може виконувати роль одного із засобів вираження актуального членування речення. Тож означений артикль є вказівником на виділення теми, а неозначений артикль — реми, що важливо брати до уваги в процесі перекладу художніх творів з романських мов, у тому числі з італійської, українською мовою.

Ще однією характерною особливістю артикля в художніх творах є його функція субстантивації, тобто можливість трансформувати певні слова та цілі вирази в іменники та іменні групи відповідно, і таким чином наділяючи їх змістовністю.

РОЗДІЛ 3

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АРТИКЛІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1 Специфіка та особливості перекладу художньої літератури українською мовою

Переклад — надзвичайно складний та кропіткий процес, який завжди вимагає багато часу, уваги, зусиль та відповідних навичок від перекладача. Мета перекладу будь-якого тексту, в тому числі і художнього твору — помістити цей текст та повідомлення, яке в ньому закладено, в іншому світі. І не просто розмістити, а й ефективно та закономірно інтегрувати його в іншому середовищі — інакшій мові, чужій культурі, нових реаліях та специфічних традиціях. Водночас кожний переклад має не лише влитися в інше середовище, а й ознайомити читачів з певною інформацією, закладеною автором, іншою культурою та новою історією. Особливо якщо йдеться про переклад художніх текстів — головне завдання якого полягає не лише в сухій передачі інформації, а й відтворенні загальної атмосфери твору, його колориту, індивідуального авторського стилю, збереження певного символізму та прихованого підтексту тощо.

Переклад — це не лише лінгвістичний термін, а й культурний феномен, оскільки саме переклад забезпечує взаєморозуміння між носіями різних мов, а отже й представниками різних культур. Тож можна стверджувати, що переклад «належить до унікальної сфери мовної діяльності, де стикаються один з одним не лише різні мови, а й часом різні цивілізації» [41, с. 3].

Будь-який переклад — це не просто процес дослівного відтворення лексичних одиниць чи граматичних конструкцій, це перш за все передача думки, того смислового змісту, який міститься в оригінальному тексті. Тому в першу чергу перекладаються поняття, а не слова, якими вони виражаються, твердження, а не речення та ідеї й думки, а не тексти, в яких вони містяться. Сама сутність перекладу полягає в тому, щоб виразити думку, створену за допомогою засобів однієї мови,

використовуючи мовні засоби іншої мови. Ті складнощі, які можуть трапитися в процесі перекладу перш за все пов'язані з відсутністю готових відповідників та еквівалентів в цільовій мові [40, с. 181]. Так, складнощі при перекладі може викликати артикль італійської мови, який не має відповідників в українській мові, де така частина мови взагалі відсутня. Наприклад “*Un’arma automatica mi ha perso di mira, spara raffiche brevi e recise*” — «**Якийсь** автомат цілить просто в мене, стріляє точними і короткими чергами» [55, с. 105], [53, с. 230]. В цьому прикладі неозначений артикль **un** було перекладено за допомогою неозначеного займенника **якийсь**, щоб якомога точні передати зміст, який містить артикль.

Тож перекладач мусить максимально нейтралізувати ті труднощі, які можуть виникнути у читача, який взагалі не володіє мовою оригінального тексту, і при цьому не вносити суттєвих змін чи вагомих поправок у вихідний текст, щоб зробити його легшим у сприйнятті, «ріднішим та ближчим» для цільової аудиторії. Завдання професійного перекладача — створити такий текст перекладу, який справить на реципієнтів таке само враження, яке вони б отримали при прочитанні оригінального твору.

Звичайно, термін «переклад» є широко відомим — всі зіштовхувалися з цим поняттям і розуміють, що воно позначає. Це слово є загальновідомим та широко розповсюдженим, проте, як і будь-який термін, не є таким простим, як здається на перший погляд і потребує більш детального уточнення та визначення. Так, на думку А. В. Федорова слово переклад позначає:

- 1) «процес, який відбувається у формі психічного акта, і полягає в тому, що мовленнєвий твір (текст або усне висловлення) створений однією — вихідною мовою, перетворюється іншою мовою — мовою перекладу»;
- 2) «результат цього процесу, тобто новий мовний твір (текст чи усне висловлення) безпосередньо мовою перекладу» [1, с. 13].

Л. В. Чернікова стверджує, що переклад — це по-перше, «процес відтворення письмового тексту чи усного вислову засобами іншої мови, а по-друге — результат цього процесу» [40, с. 181].

Як зазначає чеський теоретик перекладу І. Леві «переклад — це передача інформації, точніше кажучи перекладач дешифрує інформацію оригінального автора, яка міститься в тексті його твору, перетворюючи (знову зашифровуючи) її в системі своєї мови, а інформацію, яка міститься в його тексті, знову декодує читач перекладу» [17, с. 49].

Тож, узагальнюючи можна сказати, що переклад — це процес відтворення оригінального тексту за допомогою засобів цільової мови з обов'язковим збереженням його змісту.

Загалом сам процес перекладу умовно можна поділити на такі етапи:

1. Сприйняття нової інформації іноземною мовою (зорове — для писемних творів чи усне у випадку з мовленням) та усвідомлення її змісту;
2. Аналіз інформації мовою оригіналу та її узагальнення мовою перекладу;
3. Безпосереднє відтворення змісту цільовою мовою [40, с. 181].

Художній переклад характеризується своїм особливим індивідуальним підходом до кожного окремого твору, автора, жанру. Специфікою художнього перекладу можна вважати особливе смислове навантаження, яке містить кожне слово, кожне речення, кожна конструкція та стилістична фігура, тож перекладачеві, в буквальному сенсі доводиться не стільки відтворювати оригінальний текст іноземною мовою, скільки створювати абсолютно новий твір, і таким чином перекладач перетворюється на справжнього митця — автора нового твору. Тут було б важливо підкреслити, що в процесі роботи над створенням вихідного тексту, перекладач стикається з численними стилістичними, художніми, граматичними складнощами, які він вирішує, використовуючи перекладацькі прийоми та трансформації. Наприклад, це може йтися про гру слів, іронію, звуконаслідування, специфічний гумор, тощо. При цьому, перекладач не створює сюжет, не продумує дії та мотивацію герої, не наділяє їх характерними рисами та не планує послідовність розвитку подій.

Такий вид перекладу передусім потребує від перекладача творчого підходу та таланту, а не простого пошуку відповідників, аналогів, еквівалентів, які містяться в словниках та енциклопедіях. Крім того, для перекладу художніх творів необхідно не

лише досконало володіти як іноземною, так і рідною мовами, а й мати вишуканий художній смак, широкий світогляд та великий запас фонових знань.

Тож художній переклад можна визначити як «відтворення засобами однієї мови художнього твору, написаного іншою мовою. Такий переклад повинен передавати визначальні риси художнього світобачення автора оригіналу, ідейне спрямування твору, особливості його стилю». Оскільки ідейно-тематичний зміст художнього твору в повній мірі розкривається за допомогою не лише прямого значення слова, а й завдяки переносним значенням, фразеології, синтаксису, ритміки, мелодики тощо, то створити текст перекладу, який би був еквівалентним оригінальному тексту досить складно [36, с. 249].

Можна сказати, що художній переклад покликаний транслювати думки, висловлені в оригінальному творі, використовуючи правильну літературну мову, що у свою чергу викликає багато розбіжних думок у перекладознавців: дехто стверджує, що переклад має відбуватися не стільки шляхом підбору еквівалентів до тих чи інших лексичних чи синтаксичних одиниць, скільки в пошуці художніх відповідників, які мають бути підпорядковані мові. Існує також думка, що будь-який вид перекладу, художній у тому числі — це звичайне відтворення тексту за допомогою засобів іншої мови [55, с. 120].

Сам художній текст має цілу низку особливостей, які варто брати до уваги під час процесу перекладу. Так, на думку В. В. Сдобнікова та О. В. Петрової, художній твір має суттєві відмінності від решти текстів інших стилів:

- способом опису дійсності — де в художніх творах зображуване представлене у вигляді образів;
- способом та характером передачі інформації — імпліцитність та вже згадувана образність;
- ступенем активності читача — можливість реципієнта домислити певні аспекти історії;
- образом автора — позиція якого «забезпечує внутрішню єдність художнього тексту, для якого характерні високий ступінь національно-культурної та

часової зумовленості, а також самодостатність, позаяк кожен художній твір можна розглядати як витвір мистецтва» [55, с. 121].

Художній переклад цікавий тим, що він є своєрідним важелем міжкультурної комунікації та взаємодії. Саме цей вид перекладу характеризується не лише інформативно-комунікативною функцією, а перш за все функцією естетично впливу на читача, оскільки кожний художній твір змальовує не лише певні реальні чи вигадані події та сухі факти, а й транслює ідеї, світогляд, думки та переконання автора.

У процесі перекладу художніх текстів варто дотримуватися таких вимог:

1. Точність — перекладач повинен донести до читача всі думки, які висловив автор. Також важливо відтворити не лише основний зміст повідомлення, його серцевину, а й зберегти та передати всі відтінки, нюанси та особливості, які були закладені в текст. Одночасно не потрібно додавати зайву інформацію, певні доповнення чи розлогі роз'яснення, які можуть обтяжити текст та спотворити авторську думку;
2. Лаконічність — зайва багатослівність не посприяє створенню гарного перекладу, інформація має бути викладена стисло та лаконічно і водночас повністю відповідати авторському задуму;
3. Ясність — текст перекладу має бути зрозумілий та легкий для сприйняття цільовою аудиторією, варто уникати надто складних конструкцій, заплутаних речень та двозначних фраз;
4. Літературність — текст перекладу повинен відповідати загальноприйнятим нормам літературної мови. На переклад не повинні накладатися синтаксичні, граматичні чи лексичні конструкції, притаманні мові оригінального твору, речення повинні виглядати природно та влучно [42, с. 141-142].

Художній текст завжди є носієм певної інформації, національного колориту, культурних цінностей та історичних фактів, що вважається ще однією характерною особливістю. Варто не забувати про взаємозв'язок, який існує між певними історичними фактами чи подіями, та образами твору, які їх відображають, а також

власне авторський стиль та манеру письма, за допомогою яких автор втілює ці образи.

Розглянемо такий приклад “*Al di là di un lido, a destra, il caposaldo del Morbegno; al di là dell’altro, quello del tenente Cenci.*” — «З правого боку був опорний пункт батальйону «Морбеньо», з лівого — лейтенанта Ченчі» [55, с. 3], [53, с. 142]. Так для італійця буде зрозуміло значення слова **Morbegno** – батальйон або ж дивізія, що за традицією отримали свою назву завдячуючи географічному розташуванню в італійському муніципалітеті Морбеньо, що знаходиться в Ломбардії. Натомість український читач навряд чи зрозуміє про що саме йдеться та що позначає ця власна назва, тож перекладач вдався до невеликого пояснення — **батальйон «Морбеньо»** — і таким чином текст перекладу не втратив свого колориту на національно-історичного забарвлення, одночасно залишаючись зрозумілим для цільової аудиторії.

Стосовно інформації, яка міститься в художніх текстах, а отже яка присутня і в художніх перекладах, вона може бути представлена та описана за допомогою:

- епітетів;
- порівнянь;
- метафор;
- авторських неологізмів;
- повторів (фонетичних, лексичних, морфемних, синтаксичних);
- грі слів (на основі багатозначності слова чи схожості в звучанні / написанні слів);
- іронії;
- імен та топонімів, які «говорять»;
- синтаксичної специфіки оригінального тексту [18, с. 145].

Художній переклад обумовлений не тільки об'єктивними факторами, а й суб'єктивними, і це доводить думку, що жоден переклад не може бути абсолютно точним, оскільки, враховуючи об'єктивні дані самої системи цільової мови, неможливо досконало передати зміст оригінального твору, і як наслідок відбувається

неминуча втрата певної інформації. Значну роль тут відіграє і постать перекладача та його спроможність продемонструвати чи навпаки бажання не акцентувати увагу на всіх нюансах та особливостях оригінального твору. Абсолютно природно та закономірно, що при перекладі з однієї мови на іншу, коли наявні значні розбіжності в двох різних мовних системах, ці асоціативні зв'язки не вдається зберегти і вони руйнуються. Тож для того, щоб художній текст продовжував існувати як твір мистецтва і надалі в новому, чужому мовному середовищі, перекладач повинен «стати новим автором та створити заново твір», наповнений вже новими асоціативними зв'язками, які б змогли викликати нові образи, характерні для мови цільової аудиторії [39].

Створюючи переклад художнього твору, необхідно зробити вихідний текст простим для розуміння читачем, перетворити його на «рідніший» та легкий у сприйнятті нової інформації. При цьому варто не забувати про збереження та передачу національно-історичного та культурного колориту оригінального твору, та загалом важливість його близькості до оригінального твору. Таким чином можна сказати, що ми маємо два взаємовиключних правила, яких слід дотримуватися при перекладі художніх творів:

- перекладений текст має бути максимально наближеним до оригінального тексту;
- сприйняття перекладу людиною іншої культури має мало відрізнятися від рецепції оригіналу твору людиною культури-донора.

Тож найкращим вирішенням цієї проблеми є дотримання золотієї середини між цими двома підходами: збереження загального колориту твору, передача індивідуального авторського стилю, відтворення національно-історичних та культурно маркованих елементів, збереження стилістики, змісту та творчої своєрідності твору у поєднанні з умінням створити текст, з яким реципієнтові буде цікаво та легко ознайомлюватися [55, с. 123].

Як вже зазначалося вище, переклад художніх текстів насправді дуже нелегке завдання, сповнене викликів та перешкод. Адже художні твори наповнені чисельними образами, які створюються автором з певною метою та за допомогою

різноманітних мовних засобів, притаманним іншій мові. Перекладач повинен брати до уваги усі нюанси, деталі, відтінки, присутні в творі, не залишаючи поза увагою елементи, які становлять собою художню цінність та естетичну привабливість твору чи характерні особливості індивідуального стилю автора, та намагатися повною мірою зберегти та відтворити всі ці нюанси. Одночасно з цим, не варто намагатися скопіювати всі деталі, якщо це звучатиме неприродно та дивно, враховуючи всі норми цільової мови.

Тож, для створення якісного перекладу художнього тексту, необхідно враховувати такі основні критерії:

- адекватність перекладу;
- збереження тропів та фігур мови;
- культурологічні та епохальні чинники написання твору;
- особливості літературного напрямку, до якого відноситься художній текст;
- відтворення індивідуального авторського стилю [38].

Щоб створити якісний переклад, у тому числі і художній, перекладачі вдаються до перекладацьких прийомів та трансформацій або ж до технічних способів перекладу, які допомагають досягти цієї мети. Але спочатку варто загадати, що загалом існує два підходи до перекладу: прямий, тобто буквальний та непрямий. Прямий переклад використовується у випадку, коли в повідомленні оригінального тексту можна використати категорії, які є паралельними для повідомлення тексту перекладу. Непрямий переклад вживається у тому випадку, коли неможливо підібрати адекватну одинцю в цільовій мові, яка б транслювала зміст оригінального повідомлення.

Тож розглянемо основні перекладацькі прийоми та трансформації:

- Способи прямого перекладу:
  1. Запозичення — один з найпростіших способів перекладу, що допомагає подолати лінгвістичні проблеми. Вживається у випадку, коли важливо зберегти своєрідний національний колорит, підкреслити якусь особливість чи унікальність іншої країни та культури. Наприклад “*Si vede proprio che ero*

- intestardito di volerlo prendere con la trappola, e così non ho mangiato polenta e gatto e non mi sono fatto il berretto con il pelo.*” — «Мабуть, надто вже мені кортіло вполювати kota пасткою, тому я залишився і без **поленти** з котячим м'ясом, і без шапки з котячої шкіри» [55, с. 4], [53, с. 126]. Так у цьому прикладі запозичення у вигляді слова **полента**, яке всім відоме та завжди асоціюється з сонячною Італією, допомогло передати колорит цієї країни, що був присутній в оригінальному тексті;
2. Калькування — особливий вид запозичення, який полягає в запозиченні синтагми та її буквальному перекладі. Калькування відбувається шляхом запозичення синтаксичних структур цільової мови, або ж структур мови оригіналу, додаючи при цьому нові конструкції. Наприклад **grattacielo** — **хмарочос**;
  3. Дослівний переклад — являє собою перехід від мови оригіналу до цільової мови, і як наслідок — появу правильного тексту. Найважливішим в цьому прийомі є дотримання основних норм мови. Наприклад “*La notte era per noi come il giorno*” — «Ніч була для нас наче день» [55, с. 7], [53, с. 128];
- Способи непрямого перекладу:
    1. Транспозиція — перехід слова з однієї частини мови в іншу або ж використання однієї форми мови у ролі іншої без зміни їхнього значення. Загалом можна виділити два типи транспозиції: обов'язкову — використовується, коли в даному контексті лише форма транспозиції відповідатиме нормам мови та звучатиме природно, та факультативну — у випадку коли транспозиція залежить від контексту. Перехрещування елементів у словосполученні також вважається транспозицією. До прикладу: “*Mio fratello, ragazzino senza cervello, stava uscendo per andare alla partita di calcio e mi disse appena: “Oh, addio, Rodolfo”*” — «Мій брат, безмозкий хлопчина, саме збирався йти на футбольний матч, тож просто сказав мені: “О, це ти, Родольфо”» [54], (переклад наш). В цьому прикладі можемо помітити обов'язкову транспозицію, де уточнювальну конструкцію **ragazzino senza**

cervello (іменник + прийменник + іменник) було відтворено за допомогою конструкції **безмозкий хлопчина** (прикметник + іменник);

2. Модуляція — своєрідне варіювання повідомлення. До цього способу вдаються коли дослівний переклад з граматичної точки зору цільової мови є абсолютно прийнятним, але за стилістичними та лексичними особливостями не відповідає мовним нормам, і як наслідок звучить дивно та неприродно. Загалом модуляцію поділяють на вільну та стійку, а головна різниця між ними полягає лише у частоті звертання. У свою чергу вільна модуляція може перетворитися у стійку, коли вона матиме високий рівень частотності вживання. Як приклад можна розглянути речення “*Ma doppo abbiamo preso anche noi confidenza con le cose*” — «А потім уже й ми призвичаїлись до всього» [55, с. 5], [53, с. 127]. Так вислів **abbiamo preso anche noi confidenza con le cose** дослівно можна перекласти як «ми ознайомилися з деякими речами», що звучить дещо незрозуміло, особливо якщо враховувати контекст, тому при відтворенні цієї фрази перекладач вирішив вдатися до модуляції, щоб якомога краще передати зміст всього речення;
3. Еквіваленція — застосовується у тому випадку, коли в двох різних текстах (оригінальний твір та текст перекладу) йдеться про однакову ситуацію, проте вона описується за допомогою різних стилістичних та структурних засобів. Наприклад, коли італієць, обдумуючи відповідь на якесь питання, скаже “*Beh... veramnete non so cosa rispondere*”. Так це слово, українською мовою можна відтворити використавши вигук ну, щоб передати спонукання чи заклик оригінальної фрази: «*Ну... розумієш, я навіть не знаю, що й відповісти*».

Загалом еквіваленція має синтагматичний характер, тобто стосується всього повідомлення. Тож, більшість еквіваленцій, які часто вживаються, є ідіомами, кліше, фразеологічними єдностями, сталими виразами, приказками, прислів'ями тощо;

4. Адаптація — вживається у випадках, коли в цільовій мові не існує ситуації, про яку йдеться в оригінальному повідомленні. Тож її відтворюють за допомогою ситуації, яка була б еквівалентною [18, с. 145-147].

3.2 Способи відтворення артикля при перекладі художніх творів українською мовою

Італійська мова належить до аналітичних мов, що у свою чергу означає, що зв'язність слів в реченні створюється завдяки аналітичним способам вираження граматичних значень, серед яких можна назвати порядок слів у реченні, інтонацію та звичайно ж використання службових слів, зокрема й артикля. Варто підкреслити, що всі ці способи містяться поза самим словом. На відміну від української мови, де єдність слів у реченні досягається шляхом застосування синтетичних способів вираження граматичних значень, тобто таких, які містяться у межах слова.

В українській мові артикль, як частина мови повністю відсутній, і зважаючи на особливості італійської мови, в процесі перекладу важливо не втратити та достовірно відтворити всю інформацію, носієм якої є артикль в будь-якому разі. Так, в італійській мові, артикль є службовим словом для вираження роду, числа, відмінка та означеності / неозначеності іменника [5, с. 229]. В українській мові також існує категорія числа — однини та множини, категорія роду — жіночий, чоловічий та середній рід. Останнього не існує в італійській мові, де панує система двох родів — чоловічого та жіночого. До прикладу речення “*Portolongone è un castello antico in cima ad una roccia sospesa sul mare.*” — «Портолонгоне — старовинний замок, розташований на вершині скелі, що нависла над морем» [54], (переклад наш). У цьому уривку слово **mare** — чоловічого роду, а український відповідник **море** — середнього.

Відмінок в українській мові передається за допомогою закінчень та прийменників, на відміну від італійської мови, де використовується конструкція прийменник та артикль. Наприклад “*Avrei potuto recarmi alla falegnameria, in via San Teodoro, dove mi aspettavano mio padre e gli altri lavoranti.*” — «Я міг вирушити до столярної майстерні на вулиці Сан-Теодоро, де на мене чекав батько та інші робітники» [54], (переклад наш).

І нарешті категорія означеності / неозначеності, яка присутня в італійській мові та виражається завдяки артиклям, натомість відсутня в українській мові. Так

означений артикль характеризує об'єкт або предмет, як такий, про який говорилося раніше, тобто як щось вже знайоме та відоме. Наприклад, у реченні “*Gli alpini rientravano nelle tanne*” – «*Альпійські стрільці поверталися до своїх барлогів*» [55, с. 14], [53, с. 136]. В цьому випадку означений артикль **gli**, що супроводжує іменник **alpini**, дає змогу італійському читачеві зрозуміти, що мова йде не просто про групу людей, які народилися в Альпійських горах, а про цілий батальйон альпійських стрільців, які брали участь у воєнних діях Першої світової війни. Також у цьому випадку означений артикль показує, що ці альпійці, вже відомі для читача, який знає та усвідомлює, що це за люди, та розуміє специфіку їх роботи, адже про цей підрозділ багато разів говорилося протягом усього твору. Але для українського читача, під час перекладу було зроблено додавання задля конкретизації інформації з метою кращого сприйняття художнього тексту в подальшому.

Неозначений артикль натомість дає відразу зрозуміти, що йдеться про когось або про щось незнайоме, що з'являється в оповіді вперше. Як приклад можна розглянути наступне речення “*Aveva il cappello sulle ventitre con la penna diritto come un coscritto, le mani in tasca*” – «*Його капелюх був начеплений трохи набік, а перо стирчало вертикально, мов той призовник на першому зборі. Руки тримав у кишенях*» [55, с. 10], [53, с. 132]. Так слово **coscritto**, поруч з неозначеним артиклем **un**, відразу демонструє нам, що мова йде про невідомого, не конкретизованого, – «безликого призовника», одного з багатьох інших, який з'являється в сюжеті вперше і згадується мимоволі. Він є невідомим як для читача твору, так і для головних героїв, а його вплив на розвиток подій в художньому тексті є мінімальним. При перекладі ця узагальненість, безликість та загальна неозначеність була відтворена за допомогою вказівного займенника **той**, що дозволяє передати всі вище перераховані особливості.

Як правило, функції, які виконує артикль, разом з іменником утворюючи так звану «іменну групу», в українській мові відтворюються за допомогою флективних засобів. У випадках, коли артикль не містить в собі певної додаткової інформації та не покликаний передати особливий, специфічний зміст, при перекладі можна

скористатися безеквівалентною формою. Інакше кажучи застосувати такий перекладацький прийом як вилучення лексичної одиниці.

До прикладу речення “*La notte era per noi come il giorno*” – «*Ніч була для нас наче день*» [55, с. 7], [53, с. 129]. Тут означені артиклі не несуть в собі якогось певного додаткового смислового навантаження, тому при перекладі вони були опущені. Іншим прикладом може бути речення “*Era proprio bello sedersi su una sedia per scrivere alla ragazza, o radersi guardandoci nello specchio grande, o bere, alla sera, lo sciroppo delle ciglie secche bollite nell’acqua di neve.*” – «*Так гарно було посидіти на стільці, поки пишеш листа своїй дівчині, чи поголитися, поглядаючи у велике дзеркало, чи випити увечері компоту з сушених вишень, кип’ячених у талій воді*» [55, с. 6], [53, с. 128]. У цьому прикладі як означені артиклі, так і неозначені не приховують в собі додаткових смислів та навантажень, тож в процесі перекладу артиклі були вилучені. Загалом мова йде про застосування нульового перекладу [22, с. 27], як одного з лексико – граматичних засобів перекладу.

Так, вибір означеного чи неозначеного артикля також може вказувати на родові чи видові відношення. Наприклад: “*Le uniche cose vive, animalmente vive, che erano rimaste nel vilaggio, erano i gatti.*” – «*Єдиними живими істотами що залишилися у селищі були коту*» [55, с. 4], [53, с. 125]. В цьому реченні йдеться про котів взагалі, як про тварин, що належать до одного роду. Означений артикль у цьому випадку вказує саме на цю родову приналежність, тобто мова йде про конкретний рід тварин та всіх його представників, зокрема.

Розглянемо наступний приклад: “*Per Natale volevo mangiarmi un gatto e farmi con la pelle un beretto.*” – «*На Різдво я мріяв з’їсти коту, а з його шкіри зробити собі шапку*» [55, с. 4], [53, с. 125]. Тут вже йдеться не про кота, як представника певного роду тварин, а саме про кота (свійського), представника одного з багатьох видів, які належать до цього роду. І в даному випадку неозначений артикль акцентує увагу на видовій приналежності тварини, а саме будь-який кіт (не важливо який саме), що є представником цього виду. Як бачимо, при перекладі всі ці нюанси, які відображаються завдячуючи артиклям в італійській мові, були опущені в цільовому тексті.

Розглянемо інші способи, прийоми та засоби, які використовуються при перекладі артиклів в художній літературі.

Досить часто неозначений артикль *un, una, uno* відтворюють за допомогою числівника *один* при перекладі українською мовою. До прикладу: “*Ricordo **un alpino**, piccolo, sempre attivo, con la barba secca e rada, porta-armi tiratore veramente in gamba della squadra di Pintossi.*” – «Пам’ятаю там був **один альпійський стрілець** – малий на зріст і метушливий, з сухою ріденькою борідкою, піднощик боєприпасів з відділення Пінтоссі» [55, с. 7], [53, с. 129]. Іншим прикладом може бути наступне речення “*Un giorno che, sdraiato sulla paglia, guardavo i pali di sostegno e pensavo che parole nuove devo scrivere alla ragazza...*” – «В **один** з наступних днів, коли я витягнувшись на соломі в своєму барлозі, роздивлявся підпорки стелі й роздумував над тим, які нові слова написати своїй дівчині...» [55, с. 11], [53, с. 133].

Також зміст, закладений в неозначеному артиклі, може передаватися за допомогою неозначеного прислівника *якось*, особливо, якщо артикль стоїть на початку речення: “*Una notte che nevicava ero andato con il tenente oltre i nostri reticolati...*” – «**Якось уночі** пішов сніг і ми удвох з лейтенантом попрямували за наші дротяні загорожі на колишній пляж, розташований між нами і позиціями «Морбеньо» [55, с. 6], [53, с. 127].

Часто неозначений артикль може вітворюватися за допомогою такої службової частини мови, як частка. До прикладу: “*Facendo diversi viaggi riuscimmo a portare nella tana **un cento litri di olio***” де неозначений артикль *un* був перекладений за допомогою частки *десь*: «Тієї ночі ми навідувалися до ба *як* кілька разів і зуміли принести до бліндажа **десь літрів сто** тієї олії» [55, с. 6], [53, с. 127].

Крім того, інформацію, яка міститься в неозначеному артиклі, можна передати українською мовою вживаючи займенники. Так, наприклад, у реченні “*Ritornai giù alla mia tana saltando fra la neve come **un capretto** a primavera.*” Неозначений артикль *un* було перекладено за допомогою вказівного займенника *те* «Я пішов назад до свого барлогу, перескакуючи через сніг, мов **те козеня**» [55, с. 10], [53, с. 132]. А при перекладі цільовою мовою фрази “*C’erano dentro un lettino ben rifatto, con le coperte pulite e senza **una grinza**, un tavolo con sopra una coperta da campo, alcuni libri...*”

неозначений артикль був відтворений за допомогою означального займенника *жоден*: «Усередині стояло добре заправлене ліжко, з чистими ковдрами і без *жодної зморшки*, стіл зі скатертиною, кілька книг...» [55, с. 11], [53, с. 133].

У свою чергу присвійні займенники можуть використовуватися і для передачі українськю мовою італійського неозначеного артикля, як у реченні “*Aveva una tana tutta bianca scavata nel gesso, mentre le nostre erano nere*” де *una* було перекладено як *його*: «*Його бліндаж* був увесь білий, бо викопаний в гіпсі, тоді як наші були чорні» [55, с. 11], [53, с. 133].

До того ж, залежно від контексту інформація, яка міститься в неозначених артиклях, може передаватися завдяки додаванню до речення прикметників, які повною мірою дозволяють відтворити всі смислові відтінки, закладені автором в тому чи іншому артиклі. Розглянемо такі приклади:

1. “*Trovammo un bidone di olio, e pensammo che potesse servire per fare i lumi e per ungere le armi*” – «І ми таки знайшли *цілий бак* олії, що могла згодитися як для лампадок, так і для змащування зброї» [55, с. 6], [53, с. 128].
2. “*Vicino all’entrata, in una nicchia, una fila di bombe a mano rosse e nere parevano fiori*” – «Біля входу, у *спеціальній ніші* лежали складені в ряд *гранати червоного і чорного кольорів*, що нагадували квіти» [55, с. 11], [53, с. 133].
3. “*Pareva che tra noi due vi fosse un segreto*” – «Було таке враження, що в нас з ним *спільна таємниця*» [55, с. 12], [53, с. 134].

Звернімо увагу на способи перекладу основного змісту, закладеного в означеному артиклі. Так, в реченні “*Quello che bisognava economizzare era l’olio per i lumini*” означений артикль *l’* цільвою *мовою* було перекладено за допомогою вказівного займенника *це*: «Що доводилося економити, так *це олію* для лампадок» [55, с. 6], [53, с. 128].

Означений артикль *il* було відтворено завдяки присвійному займеннику *своєї*: “*Era il pomeriggio di Natale*” – «Різдвяний день *дістався свої середини*» [55, с. 9], [53, с. 131].

Також досить поширеним є використання неозначеного прислівника *якось* для передачі змісту означеного артикля: “*All’ombretta di un cespuglio*” – «*Якось в затінку кущів*» [55, с. 12], [53, с. 134]. Також, у цьому прикладі можемо помітити граматичну трансформацію категорії числа, де в оригіналі було використано неозначений артикль однини *un*, а в тексті перекладу – іменник у формі множини: *кущі*.

Додатковий зміст, який містить в собі означений артикль часто перекладається за допомогою такої службової частини мови як частка. Наприклад:

- “*Le postazioni e le trincee erano scavate nella scarpata che precipitava sul fiume gelato*” – «*Стрілецькі позиції і траншеї були прориті на схилі пагорба, що збігав аж до самої замерзлої річки*» [55, с. 3], [53, с. 142].
- “*...guardando il campo di tiro dei suoi mitragliatori gli feci osservare che doveva sparare un po’ più alto e a sinistra perché le pallottole passavano sopra la nostra trincea e noi non potevamo mettere fuori il naso...*” – «*...оглядаючи сектор обстрілу його кулеметів, я підказав, що вони мали б стріляти трохи вище і лівіше, бо кулі йшли якраз понад нашою траншеєю, так що ми не могли навіть носа висунути...*» [55, с. 11], [53, с. 133].
- “*Io, allora, abbassi il capo e guardai attraverso la feritoia*” – «*Я аж присів з переляку і виглядав назовні лише через бійницю*» [55, с. 7], [53, с. 128].

Як бачимо, в цих трьох прикладах перекладач використав підсилювально-видільні частки *аж* та *навіть*, означальну частку *якраз* та обмежувально-вказівну частку *лише*, задля максимальної передачі інформації, що містилася в означених артиклях.

Крім того, часто при відтворенні означеного артикля, відбувається додавання прикметників, як наприклад у реченні “*La notte di capodanno vi furono i fuochi artificiali*” – «*Уночі на Новий рік був справжній феєрверк*» [55, с. 13], [53, с. 135], та навіть зменшувально-пестливі форми, займенників зокрема, до прикладу “*Una notte, mentre mi trovavo da lui, venne una pattuglia russa, e le pallottole dei mitra sfiorarono l’orlo della trincea*” – «*Якось уночі, коли я був у нього, поблизу пройшов патруль*

росіян, і вони випустили автоматну чергу у *самісінький бруствер нашої траншеї*» [55, с. 7], [53, с. 128].

Необхідно підкреслити, що у зв'язку з фактом повної відсутності артикля в українській мові, в процесі перекладу, художньої літератури зокрема, необхідно відтворити також ті функції, які виконує ця частина мови в актуальному членуванні речення, тобто тему – вихідну, вже відому частину повідомлення та рему – частину, яка несе в собі нову інформацію, що згадується в цьому контексті вперше та на якій акцентується увага читача / слухача [1, с. 198]. Так, в українській мові актуальне членування речення передається за допомогою порядку слів в реченні та інтонації, а в італійській – завдяки вживанню артиклів, де означений артикль позначає тему, а неозначений натомість рему. Проаналізуємо наступний приклад: “*Poi manda fuori la prima coppia di vedette perché era buio*” – «*Потім стемніло і я відправив на чергування перших двох вартових*» [55, с. 10], [53, с. 132]. В оригінальному реченні темою є перша половина речення, на що також вказує наявність означеного артикля “...*manda fuori la prima coppia di vedette...*”, ця інформація не є для читача новою, а друга частина речення “...*perché era buio.*” є ремою, оскільки в цьому фрагменті повідомляється нова інформація, на якій концентрується увага реципієнта. Натомість при перекладі не було збережено тема-рематичну структуру оригіналу: «*Потім стемніло, і я відправив на чергування перших вартових*». У тексті перекладу темою виступає частина «*Потім стемніло...*», яка в оригіналі була ремою, і відповідно друга частина речення є ремою «...*я відправив на чергування перших вартових.*», що в оригінальному тексті була темою.

Також, окремі випадки відтворення значень італійських артиклів при перекладі українською мовою вимагають застосування тих чи інших перекладацьких трансформацій. Так, наприклад, при перекладі речення “... *e davanti le nostre trincee scoppiavano i 152: subito dopo i 75/13 e i mortai da 81 di Baroni laceravano l'aria e I pesci nel fiume.*”, було використано такий перекладацький прийом як генералізація «...*а перед нашими траншеями розривалися снаряди і міни різних калібрів, шматуючи кригу і рибу в річці*» [55, с. 14], [53, с. 135]. Як можемо помітити, в оригінальному тексті означений артикль супроводжує позначення калібру різних

артилерійських установок, таких як самохідна артилеорійська установка 152-го калібру або ж 75-мм гірська гармата М15. При перекладі всі ці складні для пересічного читача терміни на позначення артилерійського озброєння було генералізовано до простої і лаконічної фрази *снаряди і міни різних калібрів*.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Переклад є надзвичайно складним та кропітким процесом, який вимагає багато уваги та відповідних професійних навичок від перекладача. У свою чергу, художній переклад – це процес відтворення засобами однієї мови художнього твору, написаного іншою мовою, зі збереженням характерних рис світобачення автора оригінального тексту, особливостей його стилю, загального ідейного спрямування твору.

Тож найголовніше завдання перекладу, в тому числі і художнього, полягає у передачі авторських думок та ідей, створених однією мовою, використовуючи мовні засоби іншої мови. Тобто, ефективно та закономірно інтегрувати текст в

іншомовному середовищі, зберігаючи та відтворюючи всю необхідну інформацію, індивідуальний авторський стиль та загальну атмосферу твору.

У процесі перекладу художніх текстів необхідно дотримуватися точності, лаконічності, ясності та літературності. Виконання цих вимог допоможе створити вихідний текст цікавим, простим та зрозумілим для цільової аудиторії. При цьому, в тексті перекладу буде збережено та відтворено всі особливості оригіналу.

Результатом перекладу художніх текстів є одночасне збереження та передача загального колориту твору, індивідуального авторського стилю, національно-історичних та культурно маркованих елементів у гармонійному поєднанні з умінням створити такий текст перекладу, сприйняття якого людиною іншої культури мало відрізнятиметься від рецепції оригінального тексту людиною культури-донора.

Щоб створити текст перекладу, який буде легким та зрозумілим для читача, та водночас транслюватиме авторські ідеї, закладені в оригінальному тексті художнього твору, перекладачі вдаються до перекладацьких прийомів та трансформації, які можуть реалізовуватися в межах прямого, тобто буквального перекладу, як наприклад запозичення, калькування чи дослівний переклад, або ж у межах непрямого перекладу, що включає в себе транспозицію, модуляцію, еквіваленцію та адаптацію.

Артикль, у свою чергу, притаманний італійській мові, яка є аналітичною. Ця частина мови відповідає за зв'язність слів у реченні, тобто виступає одним з аналітичних способів вираження граматичних значень. Натомість, українська мова є синтетичною, де зв'язність слів у реченні досягається завдяки зміні словоформ, тобто шляхом використання синтетичних способів вираження граматичних значень. Тож, в українській мові повністю відсутній артикль, і беручи до уваги особливості італійської мови, під час перекладу художніх текстів важливо зберегти та відтворити інформацію, носієм якої є артикль. Саме цей факт і породжує численні складнощі та проблемні моменти при перекладі італійських художніх текстів українською мовою.

На конкретних прикладах, взятих з італійських художніх творів, а саме збірки оповідань та автобіографічної новели, було визначено, що артикль, в переважній більшості випадків є показником категорії означеності / неозначеності. Також,

досить часто, артикль є суто граматичною одиницею, і не несе в собі певної додаткової інформації чи особливого змісту. У таких випадках, при перекладі можна скористатися безеквівалентною формою та не компенсувати жодним чином відсутність артикля в цільовій мові.

Неозначений артикль при перекладі художніх творів часто перекладають за допомогою числівника *один, одна*, вказівних, означальних та присвійних займенників, неозначених прислівників, частки, як службової частини мови та додавання такої частини мови, як прикметник, що дозволяє певною мірою відтворити додатковий зміст, закладений в артиклі.

Під час перекладу українською мовою означених артиклів в художніх текстах досить поширеним є використання присвійних займенників, неозначених прислівників, частки, залучення прикметників та застосування перекладацьких трансформацій, зокрема генералізації.

ВИСНОВКИ

Безперечно артикль є надзвичайно важливим та незамінним компонентом італійської мови. Ця службова частина мови, непомітна на перший погляд, є носієм важливої інформації.

Історично італійський артикль бере свій початок від латинської мови: означений артикль *il* походить від латинського вказівного займенника *ille*, що перекладається як «той», а неозначений артикль *in* – від числівника *unus*, тобто «один». Трохи згодом, майже одночасно з означеним артиклем, з'являється

партитивний артикль, що бере свій початок з поєднання прийменника *de* та вже згаданого вище займенника *ille*. Правила та норми, що регулювали сферу вжитку артиклів на початковому етапі становлення італійської мови з часом зазнавали змін та модифікацій, тож часто вони не збігалися з граматичними нормами сучасної італійської літературної мови. Зокрема, на початковому етапі в італійській мові власні назви вживалися без жодного артикля, а назви частин тіла не завжди вимагали використання артикля, натомість в сучасній італійській мові як власні назви, так і назви частин тіла використовуються з означеним артиклем.

Граматичне значення того чи іншого слова може виражатися як за допомогою синтетичних засобів, тобто шляхом використання засобів, що містяться у межах слова, або ж за допомогою аналітичних способів, шляхом застосування граматичних засобів, які містяться поза словом. В італійській мові, яка є аналітичною, граматичне значення певного слова виражається за допомогою службових частин мови, зокрема артиклів. Натомість в українській мові, яка є синтетичною, граматичне значення слова виражається шляхом афіксації, префіксації тощо.

Артикль, як службова частина мови, не має власного лексичного значення. У поєднанні з іменником артикль утворює так звану іменну групу. З точки зору граматичних категорій, артикль позначає рід (чоловічий та жіночий), число (однина чи множина), та означеність / неозначеність.

Категорія означеності / неозначеності вказує чи є певний предмет єдиним в описуваній ситуації (означеність), або ж чи належить цей предмет до низки подібних йому явищ (неозначеність). В українській мові, де артикль, як окрема частина мови, відсутній, категорія означеності / неозначеності виражається за допомогою лексики, контексту чи порядку слів. Так, означений артикль та іменник часто відтворюють за допомогою вказівних займенників (цей), а неозначений артикль перекладається завдяки використанню неозначених займенників (якийсь, будь-хто).

Тож, в сучасній італійській мові існує три категорії артиклів: означені (*il, lo, la, l', i, gli, le*), неозначені (*uno, un, un', una, degli, dei, delle*) та партитивні (*del, dello, della, dell', dei, degli, delle*). Остання категорія артиклів повністю збігається з

формами артикульованого прийменника – поєднання *di* та артикля (*preposizione articolate*).

Загалом означений артикль в італійській мові вживається коли мова йде про вже відомий, знайомий для співрозмовника об'єкт або явище, за наявності певного уточнення, конкретизації, унікальності чи неповторності, та з метою узагальнення.

Неозначений артикль, у свою чергу, використовується коли предмет згадується вперше чи коли йдеться про представників певного класу чи категорії.

Партитивний артикль використовується на позначення певної невизначеної кількості речовини або ж абстрактних понять, тобто незлічуваних іменників.

Звичайно, що з вище перерахованих загальних правил існує багато винятків та особливих випадків вживання артиклів. Так, означений артикль завжди вживається з географічними назвами, присвійними займенниками, порядковими числівниками, а з назвами міст, власними назвами осіб та при переліченні предметів чи явищ артикль взагалі не використовується.

Мова – це складне та багатогранне явище, що постійно змінюється, розвивається, адаптується до суспільних вимог та реалій сьогодення. Відповідно до конкретної ситуації, умов спілкування та мети, яку має досягти мовець, мова може варіюватися, мати свої певні особливості та нюанси. Так, в сучасній літературній мові існує поділ стилів писемної та усної мови за функціональним принципом. Тож до стилів писемної мови відносять науковий, публіцистичний, художній, офіційно-діловий, епістолярний. До функціональних стилів усної мови належать розмовний та стиль ораторського мовлення.

Отже, художньо-белетристичний стиль або ж стиль художньої літератури – це один із функціональних стилів мови, який здатен запозичувати, переосмислювати та використовувати складники інших функціональних стилів. Основними функціями художнього стилю є комунікативно-інформативна та естетична.

Основними ознаками художнього стилю є образність, поетичний опис дійсності, експресія, естетичне мовлення, широке використання художніх засобів (тропів), відсутність жорстокої лексичної норми та чіткої регламентації тексту,

авторський суб'єктивізм, часте вживання фразеологізмів, крилатих висловів, ідіом, приказок.

Незважаючи на те, що артикль не має свого власного лексичного значення, в художніх текстах ця частина мови відіграє помітну та значущу роль. Основною функцією артикля в художніх творах є актуалізація іменника. Також, завдяки використанню означеного / неозначеного артикля виражається категорія детермінації, що в українській мові вважається «прихованою категорією». Іншою характерною особливістю артикля є його функція субстантивації – наділення певних слів та сполук змістовністю шляхом їх перетворення в іменники та іменні групи. До того ж, артикль виконує роль одного із засобів вираження актуального членування речення, де означений артикль виступає показником теми, а неозначений – реми.

Процес перекладу є надзвичайно складним та відповідальним процесом. Саме переклад допомагає забезпечити взаєморозуміння між представниками різних мов та культур. Кожний переклад – це не лише дослівне відтворення лексичних одиниць та граматичних конструкцій, це перш за все передача думки та ідей, закладених автором в оригінальний текст.

Отже, переклад – це процес відтворення оригінального тексту за допомогою засобів цільової мови з обов'язковим збереженням його змісту. Загалом цей процес складається з таких етапів: сприйняття нової інформації іноземною мовою, аналіз цієї інформації та її узагальнення мовою перекладу та безпосереднє відтворення змісту цільовою мовою.

У свою чергу, художній переклад полягає у відтворенні засобами однієї мови художнього тексту створеного іншою мовою. Художній переклад повинен передавати основні риси авторського світобачення, ідейне спрямування твору, стилістичні особливості.

При перекладі художніх текстів варто дотримуватися точності, лаконічності, ясності та літературності. Вихідний текст перекладу має відповідати двом двом взаємовиключним вимогам: по-перше, перекладений текст має бути максимально наближеним до оригіналу, а по-друге, сприйняття перекладу людиною іншої культури має мало відрізнятися від рецепції оригіналу людиною культури-донора.

Основними критеріями, які гарантують створення якісного перекладу художнього тексту є адекватність перекладу, збереження тропів та фігур мови, відтворення індивідуального авторського стилю. З метою створення цільового тексту, який буде легкий у сприйнятті для читача, та водночас зберігатиме авторські ідеї та стилістику, перекладачі застосовують перекладацькі трансформації у рамках прямого, буквального перекладу (запозичення, калькування, дослівний переклад) та непрямого перекладу (транспозицію, еквіваленцію, модуляцію, адаптацію).

Артикль – це частина мови, що присутня в італійській мові, та яка відповідає за зв'язність слів у реченні, тобто є одним з аналітичних способів вираження граматичних значень. В українській мові артикль відсутній, а зв'язність слів у реченні досягається завдяки зміні словоформ, тобто шляхом використання синтетичних способів вираження граматичних значень. Особливості італійської мови, як аналітичної, породжують численні складнощі при перекладі художніх текстів українською мовою, яка є синтетичною.

На конкретних прикладах було проаналізовано способи відтворення італійських артиклів українською мовою, а також визначено, що артикль в більшості випадків є показником категорії означеності / неозначеності. Також було виявлено, що артикль дуже часто є суто граматичною одиницею, та не містить додаткової інформації чи змісту. Тож, при перекладі не виникає потреби певним чином компенсувати відсутність артикля в цільовій мові.

Отже, неозначений артикль при перекладі художніх текстів українською мовою відтворюється за допомогою числівників (один), вказівних (те), присвійних (його), означальних (жоден) займенників, неозначених прислівників (якось), частки (десь) та додавання прикметників (цілий, спеціальна, спільна).

Означений артикль відтворюється українською мовою шляхом використання вказівних (це), присвійних займенників (своєї), неозначених прислівників (якось), частки (аж, якраз, навіть, лише) та додавання прикметників (справжній, самісінький).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. А. В. Федоров Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы):
Для институтов и факультетов иностр. языков. Учеб. пособие. — 5-е изд. —

- СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. - 416 с. — (Студенческая библиотека).
2. Алисова Т. Б. Введение в романскую филологию. Учеб / Т. Б. Алисова, Т. А. Репина, М. А. Таривердиева – 3 изд, испр. И доп. – М. Высш. Шк., 2007 – 453 с.
  3. Виноградов В. В. Итоги обсуждения вопросов стилистики / В. В. Виноградов // Вопросы языкознания. – 1955. – № 1. – С. 60–87
  4. Виноградов В. Проблемы русской стилистики / В. Виноградов. – М., 1981. – 320 с
  5. Вступ до мовознавства: підручник / [І. О. Голубовська, С. М. Лучканин, В. Ф. Чемес та ін.]; за ред. І. О. Голубовської. — К.: ВЦ «Академія», 2016. — 320 с. — (серія «Альма-матер»)
  6. Гончаренко Л. О. Сутність поняття «переклад» в міждисциплінарному та перекладознавчому аспектах
  7. Граматика італійської мови в таблицях і схемах / автор Т. Б. Жуковська. Тернопіль: ТАНГ, 2001. - 61 с.
  8. Грамматика итальянского языка / Томмазо Буэно, Е. Г. Грушевская. — Москва: АСТ, 2014. — 318, [2] с. — (Школа итальянского языка Томмазо Буэно).
  9. Грачова А. В. Практичний курс третьої іноземної мови (італійської) для студентів-філологів: навчально-методичний посібник / Аліна Вадимівна Грачова / Маріуполь : МДУ, 2021. 140 с.
  10. Гуцуляк І. Г. Тропи і стилістичні фігури - об'єкти лінгвістичного дослідження
  11. Дель Гаудіо Сальваторе. Аналітичні та синтетичні способи вираження граматичних відношень в італійській та українській мовах: прийменники та відмінювання.
  12. Дель Гаудіо Сальваторе. Аспекти зіставного синтаксису італійської та української мов.
  13. Дудик П. С. Стилiстика української мови: Навчальний посiбник. — К.: Видавничий центр «Академія», 2005. — 368 с. («Альма-матер»)

14. Загальне мовознавство: підручник / М. П. Кочерган. — 3-тє вид. — К.: ВЦ «Академія», 2010. — 464 с. (Серія «Альма-матер»)
15. Итальянский артикль. Правила и тенденции употребления / А. Р. Горячкин. — М.: Филоматис, 2017. — 336 с.
16. Комисаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты)
17. Левый И. Искусство перевода. — М.: Прогресс, 1974. — 395 с
18. Линтвар О.М. До проблеми художнього перекладу / О.М. Линтвар // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. — 2012. — № 30. — С. 144–147
19. Літературознавчий словник-довідник/ За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. — К.:ВЦ«Академія», 2007. — 752 с. (Nota bene).
20. Магістерська робота з перекладознавства: від теорії до практики [текст] : навч. Посіб. — уклад. : О. Ю. Моїсеєнко, С.В. Перова. — Старобільськ : вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2017. — 151 с.
21. Магушинець І. І., Лазер Т. В. Українсько-італійський словник лінгвістичної термінології URL:
https://www.academia.edu/35849850/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE_%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%B%D1%96%D0%BD%D0%B3%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97_Ukrainian_Italian_Linguistic_Glossary
22. Максименко В. В. Реалізація функцій означеного артикля в українському перекладі збірки оповідань Рея Бредбері «Марсіанські хроніки»
23. Магузкова О.П., Єрмоменко С.В. Основи написання магістерської наукової роботи з перекладознавства: методичний посібник. 3-є вид., випр. І допов. Одеса, 2021. 110с.

24. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: Навч. Посіб. — К.: ВЦ «Академія», 2007. — 360 с. («Альма-матер»)
25. Методичні вказівки з граматики італійської мови до теми «Використання артикля»: Для студ. II-III курсів ф-ту перекладачів /Уклад. С. Дель Гаудіо; Рец.: І.В. Корунець, І.І. Петришин. — К.: Вид. Центр КДЛУ, 1999. — 18 с.
26. Ніколаєва Т. Особливості художнього перекладу з української на англійську мову
27. Пилипинський М. М., Колесник М. Г. Художній стиль
28. Паніна Л. А. Стильова палітра літературних мов
29. Процепко О. В. До проблем вивчення функціональних стилів у вищій школі
30. Словник-довідник літературознавчих термінів / Упор. : О.В. Бобир, В.Й. Буденний, О.Б. Мамчич, Н.П. Нікітіна ; за ред. О.В. Бобиря. — Чернігів : ФОП Лозовий В.М., 2016. — 132 с.
31. Солюк М. М.; Артикаль як засіб відтворення означеності/неозначеності в німецькомовних перекладах художньої літератури. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2021 №48, том 8. С. 124-126
32. Степанова Л.Г. Итальянская лингвистическая мысль XIV-XVI в. (от Данте до позднего Возрождения)
33. Стилї сучасної української літературної мови URL: <https://kum.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/45/2019/03/Лекція-3.-Функціональні-стилї.pdf>
34. Стилїстика української мови: навчально-методичний посібник / [упорядники: А. С. Попович, Л. М. Марчук; за ред. А. С. Попович]. — Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. — 172 с.
35. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. — 2-ге вид., випр. I доп. — К.: Вид-во «Укр. Енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. — 824 с.: іл.
36. Українська радянська енциклопедія: 12 т. / гол. Ред. М. П. Бажан; редкол. О. К. Антонов та ін. — 2-ге вид. — К.: Головна редакція УРЕ, 1974-1985

37. Художній стиль URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um141.htm>
38. Цирульник К. Загальні особливості перекладу художнього тексту
39. Чайковська Т.В. Труднощі художнього перекладу / Т.В. Чайковська // Сучасні наукові дослідження – 2006 : матеріали II Міжнар. Наук.-практ. Конф., 20–28 лютого 2006 р. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – С. 25
40. Чернікова Л. Ф. Переклад як вид мовленнєвої діяльності. Особливості юридичного перекладу
41. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. — М.: Наука, 1988. — 215 с.
42. Шипилова Е. Классическая грамматика итальянского языка. Учебное пособие. — 2014 — 121 с.
43. Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу / С. Шулік ; наук. Кер. О.О. Жулавська // Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12–13 березня 2015 р. / редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. – Суми : СумДУ, 2015. – С. 141–143.
44. Articoli e preposizione davanti ai nomi delle isole di Enzo Caffarelli URL: <https://accademiadellacrusca.it/it/consulenza/articoli-e-preposizioni-davanti-ai-nomi-delle-isole/1300>
45. Dardano M., Trifone P. Grammatica italiana con nozioni di linguistica / M. Dardano, P. Trifone. – Bologna, 2007.
46. De Mauro, Tullio. Grande dizionario italiano dell'uso ideato e diretto da Tullio de Mauro, Torino. URL: <https://dizionario.internazionale.it/cerca/articolo>
47. Fiumi femminili, fiumi maschili di Massimo Fanfani URL: <https://accademiadellacrusca.it/it/contenuti/titolo/69>
48. George Yule. The Study of Language. Sevens edition. Cambridge University Press, 2022
49. Gian Luigi Beccaria (a cura di), Dizionario di linguistica, ed. Einaudi, Torino, 2004
50. Grammatica italiana. Parte prima. La morfologia. Учебное пособие по морфологии итальянского языка / И. В. Побегайло. — Воронеж, 2016. — 96 с.

51. Recovery fund, il pressing di Merkel e Makron “L’Europa ne ha bisogno” URL:
https://www.repubblica.it/esteri/2020/06/29/news/recovery_fund_italia_macron_merkel_libia-260553852/
52. Zingarelli, Nicola, Lo Zingarelli 2021. Vocabolario della lingua italiana. 12. Ed.,
ris., 2021

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

53. Сержант у снігах / Маріо Рігоні-Стерн; пер. з італ. А. Омелянюка. — К.:
ТОВ «Видавництво “КЛІО”», 2016. — 256 с.
54. Alberto Moravia RACCONTI ROMANI. Editore: Gruppo editoriale Fabbri –
Bompiani, Sonzogno, Etas s.p.a. 1986, Milano URL:
https://www.academia.edu/30096526/Alberto_Moravia_Racconti_romani_doc
55. Rigoni Stern Mario. Il sergente nella neve. – Torino: Einaudi, 2001.

RIASSUNTO

Lo scopo della tesi è quello di studiare ed analizzare le peculiarità e le principali modalità di traduzione dei significati degli articoli italiani durante la traduzione di testi letterali in ucraino. Gli obiettivi principali della ricerca sono: definire il concetto di “l’articolo”, analizzare la classificazione degli articoli in italiano, indagare il ruolo e le funzioni degli articoli nella lingua letteraria italiana moderna, rilevare le caratteristiche dello stile letterario, descrivere le principali modalità di traduzione degli articoli, delineare le peculiarità dell’uso degli articoli con diverse parti del discorso e le modalità della loro riproduzione nella lingua ucraina.

L’oggetto della ricerca è l’articolo come fenomeno unico della lingua italiana. L’oggetto dello studio è peculiarità della riproduzione dei significati degli articoli italiani durante il processo di traduzione di letteratura in lingua ucraina. I materiali della ricerca sono i testi artistici: “Il sergente nella neve” di Mario Rigoni Stern e la traduzione d’italiano da Andriy Omelianiuk e “Racconti Romani” di Alberto Moravia.

La tesi consiste d’introduzione, tre capitoli con conclusioni a ciascuno di essi, conclusioni finali, l’elenco delle fonti utilizzate, l’elenco delle fonti di riferimento utilizzate e il riassunto in italiano.

L’introduzione contiene informazioni generali sull’argomento, l’attualità e l’importanza pratica del lavoro, nonché l’oggetto, il soggetto, lo scopo ed i metodi utilizzati nella ricerca.

Il primo capitolo presenta una descrizione teorica delle peculiarità dell’uso degli articoli nella lingua italiana.

Il secondo capitolo esamina dettagliatamente le specificità dello stile artistico come stile funzionale nella lingua italiana, il ruolo degli articoli nella formazione dei contenuti, le loro caratteristiche esplicite ed implicite.

Il terzo capitolo è dedicato alle caratteristiche della traduzione della letteratura e le modalità di riproduzione degli articoli italiani in ucraino.

Le conclusioni riassumono i risultati della ricerca.

Certamente l'articolo è una componente estremamente rilevanti nella lingua italiana. Questa parte del discorso trasmette informazione importante.

Storicamente l'articolo italiano ha origine dalla lingua latina: l'articolo determinativo deriva dal pronome dimostrativo latino *ille*, e l'articolo indeterminativo deriva dal numerale *unus*.

In italiano che è la lingua analitica, il significato grammaticale di una determinata parola viene espresso con l'uso di parti funzionali del discorso, in particolare degli articoli. Nella lingua ucraina, invece, che è sintetica, il significato grammaticale di una parola si esprime mediante affissazione, ecc. L'articolo, come parte del discorso, non ha un proprio significato lessicale. In combinazione con un sostantivo, l'articolo forma un cosiddetto gruppo nominale. In termini di categorie grammaticali, l'articolo denota genere (maschile e femminile), numero (singolare o plurale) e determinatezza/indeterminatezza.

Quindi, nell'italiano moderno ci sono tre categorie di articoli: determinati (il, lo, la, l',i, gli, le), indefiniti (uno, un, un', una, degli, dei, delle) e partitivi (del , dello, della, dell', dei, degli, delle). L'ultima categoria di articoli coincide completamente con le forme di preposizione articolata - la combinazione di di e dell'articolo. In generale, l'articolo determinativo in italiano si usa quando si parla di un oggetto o fenomeno già noto e familiare all'interlocutore, in presenza di una certa precisazione, specificazione. L'articolo indeterminativo, a sua volta, viene utilizzato quando l'argomento viene menzionato per la prima volta o quando si parla di rappresentanti di una determinata classe o categoria. L'articolo partitivo si usa per indicare una certa quantità indefinita di sostanza o concetti astratti.

Quindi, lo stile artistico è uno degli stili funzionali del linguaggio, che è capace di prendere in prestito, reinterpretare e utilizzare componenti di altri stili funzionali. Le principali funzioni dello stile artistico sono comunicative, informative ed estetiche. A sua volta, la traduzione artistica consiste nella riproduzione di un testo artistico creato in un'altra lingua utilizzando i mezzi di una lingua. Una traduzione artistica deve trasmettere le caratteristiche principali della visione del mondo dell'autore, ideologia e le caratteristiche stilistiche.

Un articolo è una parte del discorso presente nella lingua italiana, che è responsabile del collegamento delle parole in una frase, cioè è uno dei modi analitici per esprimere i significati grammaticali. Nella lingua ucraina non esiste l'articolo e il collegamento delle parole in una frase si realizza grazie al cambiamento delle forme delle parole, cioè utilizzando modi sintetici per esprimere i significati grammaticali.

È stato inoltre riscontrato che molto spesso l'articolo è un'unità puramente grammaticale e non contiene informazioni o contenuti aggiuntivi. Quindi, durante la traduzione, non è necessario compensare in qualche modo la mancanza di un articolo nella lingua di destinazione. Quindi, l'articolo indefinito quando si traducono testi artistici in ucraino viene riprodotto con l'aiuto di numeri, pronomi, avverbi e addizione degli aggettivi. L'articolo determinativo viene riprodotto nella lingua ucraina utilizzando i dimostrativi, i pronomi possessivi, gli avverbi, e l'aggiunta di aggettivi (reale, davvero).

